QUINTUS HORATIUS FLACCUS

ARS POETICA

IŠVERTĖ A. CHURGINAS

INVADĄ PARAŠĖ PROF. PR. BRENDERIS

ŠVIETIMO M-JOS KNYGŲ LEIDIMO KOMISIJOS LEIDINYS Nr. 469

KAUNAS 1936

47 — 142.03 = 91.92

Išspausdinta 2000 egz., iš jų 1—30 egz. numeruotų;
Akc. „Spindulio“ B-vės spaustuvė

Q. HORATIUS FLACCUS

Horacijaus eilės paprastai skaitomos augštesnėse gimnazijos klasėse. Tai pareina ne tiktai nuo originalo tekstų „sunkenybių“, bet ir nuo to, kad poetas yra klasikas geriausia šio žodžio prasme; jis atstovauja tai epochai, kuri invairiose srityse — ne tik mene ar literatūroje — buvo kūrybiškai klasiška ir tikrai to vardo yra verta. Horacijaus kūriniai yra perdėm klasiški ir dėlto tėra vien tam prieinami, kas yra visai pribrendęs joms suprasti. Horacijus — poetas, kurio kūriniai beveik be jokios išimties yra visai tobuli ir to savo tobulumo dėka gyvi ir indomūs ligi pat mūsų laikų. Taigi, visai suprantama, kad norint palaikyti šioks toks kultūros ryšys su antikiniu pasauliu, giliau pažinti ir studijuoti Horacijus yra ne tiktai pravartu, bet ir būtina.

Horacijaus kūrybai geriau suprasti apžvelkime trumpai paties poeto gyvenimą ir tą laiką, kuriame jis gyveno. Gadynė, kurioje Horacijus gimė, visuotinėj istorijoj yra pažymėtina dėl savo svarbių permainų invairiose gyvenimo srityse: tai yra persilaužimo gadynė.

Laukujė Romos valstybės būklė anuomet buvo puiki. Vakarinės Viduržemio jūros sritys buvo tvirtai laikomos romėnų rankose; rytuose, Mažojoje Azijoje, nepaisant šiokio tokio atspyrio, užsikariauta vis naujų ir naujų teritorijų. Roma buvo patapusi ne tik didele, bet ir pasauline galia. Tačiau vidujis Romos vaizdas buvo ne tiek džiuginantis. Senoji romėnų dorybė, papročių kietumas, nepaperkamumas, paprastumas ir *pietas* turėjo, palyginti, nedaug atstovų valdančiuose sluogsniuose, t. y. aristokratų tarpe. Anomis geromis ypatybėmis didžiąja savo dalimi rėmėsi Romos pasisekimai ligi pat pūnų karų. Dėl vėlesniųjų, ypač teritorialinių laimėjimų rytuose romėnai turi būti daugiau dėkingi Diadochų valstybių silpnybei ir tinginystei, negu savo pačių jėgoms. Tik tokiu būdu galima suprasti, kaip galėjo būti padaryta tiek daug sėkmingų karo žygių tuo laiku, kai Romoje, Italijoje ir kitose valstybės dalyse ėjo partiniai ir pilietiniai karai. Vidujinis Romos suskilimas yra glaudžiai susijęs su socialinėm atmainom romėnų miesčionijoj. Būta senbajorių šeimų,

kurios, būdamos susmukusios ir nusigyvenusios, lengvai pasidavė korupcijai; raitelių luomo nariai, kaip *publicani*, vis daugiau lobo turtingose Azijos provincijose, insigydami tokiu būdu nemažos intakos politikai; *plebs* sostinėje nuolat augo, nes kaimiečiai, netekę žemės, iš Italijos pasipylė in Romą ir čia sėdėjo be darbo, pardavinėdami per rinkimus savo balsus tam kandidatui, kurs brangiau užmokės. Nereikia užmiršti, kad išaugus Romos imperijos teritorijai, politinės teisės galiojo tik griežtai apribotame plote: mat, balsavimai tegalėjo vykti pačioje Romoje. Labai nesveikas ženklas buvo ir tas, kad italų sąjungininkams, didžiai prisidėjusiems prie visų žygių ir daugiausia juose dalyvavusiems, Romos piliečio teisės buvo suteiktos tik tada, kai kilo vadinamasis sąjungininkų karas (91—88). Po sąjungininkų karo seka pilietinis karas ir Sullos diktatūra (88—79), paskui Sertorijaus sukilimas Ispanijoje (78—72) ir pagaliau Spartakas (73—71). Pompėjaus ir Krasso konsulatas (70 m.), tasai nelyginant vėlesniojo triumvirato pirmtakūnas, priartina mus prie Horacijaus gimimo metų (65); laikai nuolatos tebėra neramūs ir pilni reikšmingų istorinių invykių: garsusis 63 metų Katilīnos sąmokslas, tiesa, numalšinamas, tačiau pašlijusi senatoriškoji respublika neišvengiamai turi žlugti. Invykiai greita virtine seka kits po kito: Ceza-

rio diktatūra ir nužudymas, naujas pilietinio karo gaisras, galiausiai principatinis Augusto absoliutizmas, naujas aukso amžius, laiduojąs taiką valstybės viduje ir už jos ribų.

Dvasiniu atžvilgiu Roma tuo tarpu iš tikrųjų bujojo. To bujojimo laikotarpio šaknų reikia ieškoti 3-me amžiuje prieš Kr., kada Roma, susikivirčijusi su Tarentu ir epirotų karaliumi Pirru, po ilgų metų pertrūkio vėl suėjo in tiesioginį ir glaudų kontaktą su graikais ir jų kultūriniu lobiu. Tuo tarpu kai užkariaujami helenistiniai rytai ir šiaipjau Graikijos žemės, graikai užkariauja Romą kultūriškai. Horacijus puikiai tą procesą suprato ir klasiškai jį formulavo garsiomis savo eilutėmis: G r a e c i a c a p t a f e r u m v i c t o r e m c e p i t e t a r t e s i n t u l i t a g r e s t i L a t i o (Epist. 2, 1, 156/7). Dvasinis Romos plėtojimasis ir kilimas ėjo palaipsniui. Iš pradžių, kaipo tikras graikų padaras, drama, tragedija ir komedija buvo perkelta in romėniškąją dirvą su visomis graikams charakteringomis formomis; apie epą to pasakyti negalima: pastarasis dar kurį laiką buvo rašomas senuoju lotynų metru, vadinamosiomis saturniškomis eilėmis. Tačiau netrukus šis metras ima nykti, randa vis mažiau ir mažiau sekėjų ir galiausiai visiškai užleidžia vietą graikų hegzametrui, kurs prigijo, sustiprėjo ir paliko amžiams. Proza sekė poezijos pėdomis, ta-

čiau augščiausio savo tobulumo laipsnio pasiekė jau prieš Respublikos galą: apie tai aiškiai liudija mums Cicerono ir Cezario veikalai; poezija pradėjo klestėti ir tobuliausiomis formomis išsiliejo tiktai Augusto principato laikais. Mokslo srityje graikai vaidina nemažesnį vaidmenį. Kai Horacijus gimė, šventovių pastatai ir pats kultas labai dažnai buvo graikiško pobūdžio; Stoa ir Epikūras turėjo Romoje nemaža pasekėjų, o tarp jų ir gan žymių mokslo vyrų.

Būtų klaidinga manyti, kad romėnai tik kopijavo, tik pasisavindavo ką mechaniškai, nė kiek neparodydami savo iniciatyvos ir kūrybos. Aišku, negalima šiuo atžvilgiu statyti romėno greta su graiku; tačiau galima drąsiai tvirtinti, kad senovėj niekas nesuprato taip teisingai ir taip gerai graikų genijaus, kaip Roma. Nereikia taip pat manyti, kad romėnai savinosi viską be atrankos, ką tik prigriebdami graikiško: ne, jie su nuostabiu instinkto tikrumu, jautrumu ir puikiu skoniu krovėsi iš graikų lobyno pas save vien tai, kas labiausiai atitiko jų pačių meno pajautimą. Bet jie tuo nesitenkino ir nepasiliko inertiškai vietoje. Graikų genijaus paskatinti, romėnai žengė toliau, skindamiesi kelią in savąją, savarankišką kūrybą. Pasilaikydami graikų formas, graikų meno reikalavimus, jie sugebėjo visa tai pripildyti tipingai romėniško turinio, tautinių motyvų. Romėnai, kaip tauta, buvo tiek stipri,

kad galėjo drąsiai ryžtis pasisavinti visa, kas graikų kultūroje buvo geriausia, tačiau dėl to neprarasti savo tautiškai romėniškų ypatybių. Gali stačiai sakyti, kad kaip tik graikų formos pasisavinimas ir supratimas ingalino romėnus išreikšti puikiomis klasiškomis formomis tai, kas buvo specifiškai romėniška. Pasaulinė Romos reikšmė visiems laikams (tegul tai skamba paradoksiškai!) didžiąja savo dalimi rymo ant pozityvaus graikų kultūros supratimo. Prie tos didelės svarbos, kurią visada turėjo ir turės graikų kultūra, gerokai prisidėjo ir romėnai. Užvaldydama helenistinius rytus ir laiduodama ilgametę taiką, Roma sudarė sąlygas, kuriomis graikų kultūros turtai buvo apsaugoti nuo žuvimo ir tokiu būdu tapo palikimu vėlesniesiems amžiams. Be to, — o tai yra dar svarbiau — romėnai, vieni romėnai visiškai aiškiai ir sąmoningai suprato, kas graikų kūryboje yra klasiška. Taigi tenka suglaudus pasakyti, kad, neginčijant graikų kultūros originalumo, negalima pamiršti ir didelių romėnų nuopelnų, kurie tačiau kiek kitaip suprastini. Šitokiu požiūriu reikia prieiti ir prie Horacijaus. Bet prieš pradėdami kalbėti apie poeto kūrybą, apžvelkime jo gyvenimą.

Horacijus gimė 65 m. pr. Kr. gruodžio m. 8 d. V e n u s i j o j e (Žem. Italijoje). Jo tėvas, seniau atleistas vergas, turėjo nedidelį žemės

sklypelį. Apie poeto motiną, kuri, rodos, mirė gan anksti, mes neturime jokių žinių. Gimtajame savo mieste Horacijus lanko pradžios mokyklą. Vėliau tėvas persikelia gyventi in Romą, ir, atiduodamas savo dvarelį nuomon, sostinėje patampa mokesčių rinkėju (coactor exactionum): tokiu būdu jis suranda šiokią tokią materialinę paspirtį. Šitaip apsirūpinęs, tėvas jau išgali leisti savo sūnų in augštesniuosius mokslus, vad. studia liberalia. Šių studijų pagrinde anuomet buvo gramatiniai dalykai: graikų kalba, graikų ir lotynų autoriai, kurie aiškinta tiek iš esmės, tiek kalbos atžvilgiu; be to, drauge buvo mokoma matematikos ir retorikos. Nepaliaujamų tėvo rūpesčių dėka Horacijus pagaliau baigia mokslus. Reikia pripažinti, kad poeto tėvas buvo geras auklėtojas: jisai ne tik visą laiką lydėjo savo sūnų, prižiūrėdamas jo mokymąsi, bet ir inspėdavo prieš kitų žmonių ydas bei paklydimus ir nurodinėjo tai, kas jam atrodė sektina. Tokiu būdu jaunasis Horacijus, be gero išmokslinimo, gauna tvirtus pamatus vėlesniam savo charakterio išsivystymui. 45 metais, taigi būdamas jau 20 metų jaunikaitis, Horacijus vyksta in Atėnus pradėtųjų studijų baigti ir pasilavinti filosofijoje. Metais vėliau (44) nužudomas Cezaris. Brutas atvyksta in Graikiją ir kviečia ano meto romėnų studentų jaunimą Atėnuose lemiamajam mūšiui už respubliką.

Entuziastiškai užsidegęs, Horacijus su kitais savo komilitonais stoja in Bruto kariuomenės eiles. Per tą karą Horacijui tenka pamatyti Tessalija, Makedonija ir Mažoji Azija. 42 metais invyksta lemiamas mūšis (ties Filippais) tarp Oktaviano ir respublikonų. Pastarieji, kad ir nugali, vis dar nenori pasiduoti ir bando spirtis. Tačiau Horacijui karas jau baigtas (41 m.). Jisai pargrįžta Italijon ir nebesvajoja apie senosios respublikos atstatymą. Bet čia ištinka jį kitas didžiai skaudus smūgis: tėvo sklypas Venusijoje valdžios nutarimu buvo atimtas (panašiai pasielgta ir su kitomis nuosavybėmis) ir atiduotas vienam Oktaviano veteranų; tokiu būdu poetas drauge neteko ir turto ir tėviškės. 39-jų metų amnestija palengvina jo padėtį: jis dabar stoja raštininku in vadinamąją *decuria scribarum quaestoriorum;* tai buvo instaiga, vedusi atskaitomybės knygas valstybės archyve. Maždaug tuo pat laiku prasideda ir literatūrinė Horacijaus veikla. Pirmieji jo kūriniai buvo satyros ir epodai: per juos Horacijus buvo pažįstamas literatų sluogsniuose. Ypač naudinga Horacijui buvo pažintis su Mecenatu, pažintis, kuri netrukus patapo tikra draugyste. Mecenatas dovanojo poetui dvarą Sabinų krašte; tokiu būdu Horacijus dabar gali atsidėti poezijai, neinsileisdamas in kasdienių rūpesčių sūkurį. Materialinė jo padėtis atrodo sutvarkyta.

Draugystė su Mecenatu, kurs, savo ruožtu, buvo labai artimuose santykiuose su Augustu, laiduoja poetui princepso prielankumą. Nuo to laiko Horacijaus gyvenimas plaukia ramiai. Jis gali dabar baigti pradėtąsias satyras ir imtis lyrinės kūrybos, kurią jis inpusėjo ir užbaigė, būdamas jau subrendęs vyras. Vėliausiai ir labiausiai pribrendę dalykai bene bus laiškai, kurių tarpe visiškai ypatinga vieta tenka garsiajam laiškui in Pisonus, nagrinėjančiam poezijos meną. Pažymėtina yra ir švenčių giesmė (carmen saeculare), kurią Augusto prašomas, poetas sukūrė 17 m. pr. Kr. sekuliarinės šventės proga. 8 m. pr. Kr. lapkričio m. 27 dieną Horacijus pasimirė ir buvo palaidotas greta savo draugo Mecenato, mirusio kiek anksčiau.

Ne pro šalį bus nupiešus trumpais žodžiais poeto būdą ir asmenybę, nors, reikia pasakyti, apie tai mes turime kur kas mažiau žinių, nei apie patį gyvenimą. Iš dalies tai pareina ir nuo to, kad skirtingos gadynės nusilipdydavo iš poeto savą, skirtingą paveikslą, suteikdamos jam invairių būdo ypatybių.

Krikščionybė, aišku, iš savo nusistatymų nusigręžė nuo pagoniškų autorių. Tertulijonas ir vėlesnieji Cluny'o vienuolynų instatai laikė pagoniškų autorių nagrinėjimą nuodėmingu. Scholastikos gadynėje skaityta, tiesa, Horacijus, Vergilijus ir kai kurie kiti, tačiau nuolatos

greta studijuota Prudencijus, Sedulijus ir kiti krikščionių rašytojai. 14-to ir 15-to šimtmečio universitetų paskaitų tvarkaraščiuose Horacijus daugiau nebeužtinkamas. Netgi gadynėje, kuri sekė betarpiškai po reformacijos, Horacijus buvo atstumtas lygiai katalikų ir protestantų: mat, renesanso poetai inžiūrėjo jame nepageidaujamų pažiūrų skelbąją ir apaštalą to epikūreizmo, kurio jie nesuprato. Ypač Prancūzijoje vadinamosios *honnête galanterie* epochoje, kada vyravo salonų plepalai, prisidengę paviršutinišku mokslingumu, nusilipdyta sau iš Horacijaus apgailėtiną paveikslą: jame mato filosofą be nusistatymo, kuris filosofines sistemas keičiąs labai lengvai; jis — padauža pataikūnas *(scurra)*, meilinąsis prieš Mecenatą, o už akių jį išjuokiąs. Jis — tinginys, kuris apleidžia savo tarnybą (jis buvo sekretorium), kad galėtų kasdien iki 9 ar 10 valandos ramiai pamiegoti; jis — prieš laiką pražilęs, nervingas, traškanakis, girtuoklis, kuris mielai atiduotų savo gyvybę už vyno buteliuką. Jis — pasileidėlis, kurs, nepaisydamas vestuvinių Augusto premijų, dėl iškrypusios savo moralės pasilikęs viengungis; jisai — bailys ir persimetėlis, kuris, pirmai progai pasitaikius, tuoj pasprunkąs ir nekvaršinąs savo galvos politinių gairių keitimu; jis, pagaliau, — dvaro pataikūnas, kurį Augusto akivaizdoje apimąs pagarbos šiurpas ir t. t.

Toksai jo būdo vaizdavimas tesėjo gan ilgą laiką. Dar XVII ir XVIII šimtmečio moralistams poetai tebeatrodo intartinos ir abejotinos moralės žmonės. Kada vėliau pradėjo tinkamai vertinti poeto kūrinius, tai jo asmenybė liko vis dėlto intarimo šešėlyje; taip buvo net ligi XIX šimtmečio. Pažiūra in Horacijų kaip in žmogų pasikeitė tik tuomet,kai pradėta suprasti poeto humoras, jo pasidavimas literatūrinės ir retorinės tradicijos intakai; pamatyta, kad in poetą reikia žiūrėti iš jo laikotarpio požiūrio, būtent, Augusto gadynės akimis.

Jeigu anksčiau buvo daugiau kalbėta apie Augusto epochos politinę intaką, tai dabar papildant reiktų pasakyti, kad ano meto Romos moralė darė gana neigiamo inspūdžio. Kaip reakcija prieš pilietinių karų paniką, buvo paplitus visokeriopos prabangos meilė, brutališkas egoizmas, gobšumas, godumas ir žiaurus smurtas; jaunuomenė buvo išlepus, pilna visokių moralinių ydų ir iškrypimų. Horacijaus satyros ir laiškai duoda tikrą šios būklės vaizdą. Tačiau skaitytojas turi pastebėti, kad Horacijus visiškai sąmoningai kelia balsą prieš tą anų laikų moralę. Jis negailestingai puola gobšumą, pavydą, bet kokią prabangą ir žiaurumą. Horacijus smerkia ir bailumą; o jeigu jis pats apie save sakosi pametęs skydą, tai ar nebus tai veikiau vien literatūrinė reminiscencija? Romėniš-

kos odės rodo tikrąjį poeto nusistatymą. Santykiuose su galingaisiais savo globėjais, Mecenatu ir Augustu, poetas parodė daug drąsos ir savarankiškumo. Mecenato kviečiamas atvykti Romon, Horacijus toli gražu ne visada to paiso, o kai Augustas nori, kad jisai apdainuotų epu jo žygius, tai poetas mandagiai, bet griežtai atsisako. Tiesa, jis iš pradžių kariauja su Brutu prieš Oktavianą, o vėliau šį pastarąjį garbingai tituluoja princepsu: bet šis nusistatymo pakeitimas bene išplaukia vien iš to, kad poetas bus supratęs Italijai esant tinkamą vien Augusto politiką, tą Romos Imperijos siekimų reiškėją. Pagaliau, apie poeto savarankiškumą tiek galvojime, tiek sprendime, liudija Horacijaus pozicija filosofinių sistemų atžvilgiu: juk jis aiškiai pareiškė neguldąs galvos dėl jokios mokyklos tezių ir neprisidedąs perdaug griežtai nė prie vieno jų skelbėjo.

Būdamas iš principo epikūrietis, jis studijuoja ir stoikus: juk panašiai vėliau ir Seneka, kad ir stoikas būdamas, nesibaido nei Epikūro, nei Metrodoro. Reikia pasakyti, kad šios dvi pakraipos turėjo šį tą bendro: abi jos liepia gyventi „pagal gamtą". Nesunku, žinoma, pastebėti, kad jos skiriasi savo formulavimais. Stoikai nurodo kelią κατ' ἀρετήν,[1] o epikūriečiai καθ' ἡδονήν[2].

[1]) In dorybę.
[2]) In malonumą.

šiaip ar taip, bet šiedu šūkiai nėra jau tokios priešingybės; Epikūras aiškiai sako, kad be proto (raison), teisingumo ir doros malonus gyvenimas nėra inmanomas. O jeigu Horacijus vienoje vietoje pats save vadina paršu iš Epikūro bandos *(Epicuri de grege porcus)*, tai, aiškus daiktas, jis tai daro vien juokaudamas. Žinoma, nereikia manyti, kad Horacijus visiškai neturėjo ydų. Jis ir pats pasisako turįs vieną ydą: mat, poeto būta cholériko. Bet iš Horacijaus laiškų aiškiai matyti, kad jis nemažai turėjo pasidarbuoti, kol sudraudė ir „apvalė" savo būdą; apie tai liudija jau vėlesnieji, labiau pribrendę poeto kūriniai. Dorovės bei moralės atžvilgiu Horacijus atrodo savo amžiaus sūnus. Tačiau moralės normų supratimas jame lygiai nutolęs ir nuo krikščioniškų reikalavimų augštumo ir nuo pavojingai slidaus jo epochos lygmens. Negalima, aišku, neigti Horacijaus etikos laisvumo (jis ir pats to neužsigina); tačiau poetas griežtai smerkia lėbavimą, šeimos gyvenimo ardymą ir kitus neigiamus tos gadynės reiškinius. Visa tai jis daro, siekdamas visuotinės gerovės ir naudos. Žinoma, mes visada privalome turėti galvoje, kad Horacijus anuomet viešpatavusios moralės arba, teisingiau sakant, nemoralės nešoka kritikuoti su fanatišku siaubu: ne, jis su filosofo šypsena pasakoja

mums apie visokiausias kliaudas, ydas ir silpnybes, tuos amžinus žmogiškosios prigimties palydovus. Suglaudus, galime pasakyti, kad poetas buvo žmogus su silpnybėmis ir klaidomis, kuris, tačiau, patvaraus vidujinio darbo dėka išsikaustė savyje kilnumą, šviesią pasaulėžiūrą ir pažabojo charakterį; tokiu būdu Horacijus išsikovojo sau teisę lukštenti klaidas savo artimųjų.

Dabar pakalbėsime apie pačią kūrybą. Neabejotinai geras tėvo išauklėjimas verčia sūnų gan anksti pažvelgti in kitus kritiškai. Tasai kritiškas požiūris dar labiau paaštrėjo ir sustiprėjo, kai po nelemtosios kovos už laisvę, poetas neteko tėvo dvaro. Šios liūdnos jaunojo entuziazmo pasėkos skaudžiai apvylė Horacijų; dėl to pirmieji jo kūriniai turi savyje tiek daug satyrinio grybelio. Toki yra epodai ir satyros.

Epodus (mes juos taip vadiname, nusižiūrėdami senovės gramatikų) pats Horacijus vadino jambais, tuo nurodydamas in jiems charakteringą metrą. Tai yra 17 nedidelių eilėraščių. Viename jų poetas vaizduoja mums vieną *parvenu,* prasmukusį iš vergų in raitelių luomą; kitame mes matome bailų kritiką, drįstantį pulti vien baigštuolius. Kitur vėl negailestingai išjuokiamos senos žiežulos. Labai indomus yra sarkastiškas eilėraštis prieš Mevijų, tą nevykusį poetą intrigantą.

Kai kurie eilėraščiai yra politinio turinio. Puolamas Antonijaus šiurkštumas ir neroméniškas jo elgesys; tenai vėl poetas nukreipia savo strėles prieš besivaidijančius tarpusavyje piliečius.

Daugiau komiškai humoristinių tonų jaučiasi tame eilėraštyje, kur neva idiliškai nusiteikęs palūkininkas Alfijus ima girti kaimo gyvenimą. Alfijus susigraibo visus savo išskolintus pinigus atgal, ir čia lauki, kad jis nupirks tą taip išsvajotą ūkį ir džiaugsis laime gamtos prieglobsty; bet kur tau! Pasirodo, jis išsireikalavo atgal pinigus vien tam, kad galėtų... juos leisti apyvarton ir varyti toliau pradėtąjį biznį. Indomus yra ir anas poetiškas prakeikimas, nukreiptas in česnako valgį, kuriuo jį pavaišino Mecenatas.

Nesileisdami in smulkmenas, pasakysime, kad eilėdaros forma Horacijus pasirinko jambą; tačiau tai nebuvo anas laisvas senesniojo literatūros periodo jambas, bet griežtai klasiška graikų jambinė eilėdara. Tuo būdu dar savo jaunystės kūriniais Horacijus parodė, kad romėnų poetas, norėdamas sukurti ką tobulesnio, turi laikytis griežtų ir taisyklingų graikiškųjų formų.

Jeigu epoduose kartais suskamba aistringai apmaudingi tonai, tai nereikia dėl to manyti, kad pagrindinė Horacijaus ypatybė — aistringu-

mas (kartais net agresyvus). Priešingai: šaltas protas, šaltas dalyko apmąstymas dažniausiai ima jame viršų. Apie tai liudija visas poeto išauklėjimas ir tolesnis jo būdo išsivystymas; pagaliau, tai aiškiai matyti ir iš vėlesniųjų jo kūrinių. Neilgai trukus Horacijus imasi ramesnio žanro — satyros. In tą ramųjį šių eilių pobūdį rodo ir patsai pavadinimas *sermones:* taip jis savo laiškuose vadina satyras. Šis žanras, toks charakteringas romėnų literatūrai, buvo investas ne graikų, bet romėno Lucilijaus. Pastarasis turi neabejotinų nuopelnų: tačiau klasiškojo kūrinio augštumon satyrą pakėlė Horacijus, tuo smarkiai pralenkdamas savo toli gražu netobulą pirmtakūną. Jis sušvelnino Lucilijaus aštrumą ir atžarumą, pakeitęs pašaipą ironija bei humorú, o asmeniškų bruožų vietoje iškėlęs tipiškus. Atsisakęs nuo invairiausių metrų margumyno, Horacijus iš pat pradžių pasirinko paprastą, vientisą hegzametrą. Tuščio plepumo, „skystumo“ pavojus buvo pašalintas meniškos kompozicijos ir technikos ginklu. Tuo tarpu kai Lucilijus nuolat kelia aikštėn politinius klausimus, Horacijus atrodo visai apolitiškas: tatai puikiai atitinka pasikeitusią ano meto būklę ir reikalavimus. Horacijaus kritika taiko ne in pavienius asmenis, bet in tipus; nurodydamas mums žmonių silpnybes, visuomenės prietarus bei paklydimus, poetas nori sužadinti

ne tulžį, nirtulį ar neapykantą, bet tik šypseną ir linksmumą. Dar Lucilijaus satyros temas sudarė ir mintijimai, filosofiniai protavimai. Lucilijus atakuoja epikūreizmą; Horacijus prie progos mielai polemizuoja su stoikų paradoksais. Temos pasirinkimo atžvilgiu poetas satyrikas nėra nė kiek varžomas: todėl ši literatūros rūšis, liečianti bemaž kiekvieną gyvenimo sritį, tampa labai gyva, invairi ir didžiai vertinga. Tarp vadinamų satyrų užtinkame ir tokių dalykėlių, kur, nesileisdamas in jokias polemikas, poetas vaizduoja savo paties pergyvenimus, nudažydamas juos humoristinėmis spalvomis. Jau buvo pabrėžta, kad satyra kaip poezijos rūšis, yra originalus romėnų padaras. Tačiau reikia vis dėlto pridurti, kad nemažos intakos turėjo Horacijui ir graikiškoji diatribė (διατριβή — lengvai inkandamų, proza rašytų ir pasikalbėjimo forma apvilktų protavimų rūšis). Poetas ir pats kai kur vadina savo satyras *sermones Bionei* — turėdamas omeny graikų diatribių rašytoją Bioną. Horacijus yra išleidęs dvi satyrų knygas; antroji jų parašyta ramesniu tonu, jos dialogas plaukia laisviau, savaimingiau ir sklandžiau. Toji satyrų knyga yra nelyginant tiltas prie epistulų (laiškų), apie kuriuos dabar ir kalbėsime.

Laiškų forma jau seniai filosofams nebuvo svetima. Labai mėgo ją vartoti ir Epikūras: per

tokios rūšies laiškus jis dalinosi savo mintimis ir pažiūromis su toli gyvenančiais mokiniais. Panašiai koresponduoja ir apaštalas Povilas su savo mokytiniais Diasporoje. Eiliuotų laiškų rašyta jau anksčiau ir graikuose. Iš romėnų pirmas jų imasi Lucilijus; esama vieno panašaus laiško ir pas Katullą. Tačiau Horacijaus naujovė yra ta, kad jis skaitytojui patiekia ne šiaip sau pripuolamai vieną kitą laišką, bet duoda ištisą jų rinkinį. Jis rašo epistulas ne Ovidijaus ar Propercijaus districhais, bet hegzametrais: tai rodo, kad poeto akyse laiškai buvo nelyginant koks jo satyrų tęsinys. Šiokį tokį paralelizmą su satyromis galima inžiūrėti ir tame, kad laiškai yra pasirodę dviem knygom. Bet jeigu satyrose Horacijus kreipiasi stačiai in visuomenę, čia jis kalba in tam tikrus, pavienius asmenis, o per juos jau in tuos sluogsnius, kuriems pastarieji priklauso. Kadangi tų paskirų asmenų eilė yra labai marga ir individuali, tai Horacijui tenka individualizuoti ir pats laiškų stilius. Pirmoji laiškų knyga pasirodė jau tada, kai Horacijus buvo 45 metų subrendusios pasaulėžvalgos ir nuolaidžių sprendimų vyras. Jį vis labiau ir labiau domina filosofiniai klausimai. Kad ir palikdamas epikūrietis, jis nesibodi nė stoikais. Polemiškas tonas jam švelnėja, puolimai ir tulžis vis labiau ir labiau blanksta. Puikus dalykas yra pirmas pirmosios knygos laiš-

kas, tasai paskatinimas in filosofiją (προτρεπτικός), kuris drauge iškalbingai sako mums ir apie margą pačių laiškų turinį. Epistulų tarpe pasitaiko ir tikrų laiškų, kaip, pav. laiškas in Augusto posūnį Tiberijų (vėliau jis buvo imperatorium) arba in Julijų Florą, kurs lydėjo Tiberijų per jo armėnišką ekspediciją. Tikrai žavingas yra laiškas, (I, 4), kur Horacijus kviečia savo draugą Tibullą aplankyti jo dvarelį sabinų krašte.

Tie tikrieji laiškai yra dažnai rašyti kokių visiškai nežymių invykių ar inspūdžių proga, tačiau banalių minčių, mes niekur juose neužtinkame. Tai yra kupini meilės, jautrumo, skaidrumo ir charakteringų smulkmenų paveikslėliai, vaizduoją paties poeto nuotaiką ir išgyvenimus. Kiti, tariamiems adresatams skirtieji laiškai grįžta prie tų temų, kurios buvo paliestos satyrose; tačiau jų stilius dabar yra jau kitoniškas, savotiškas ir visiškai originalus. Kai kurios epistulos traktuoja etiškai filosofinius klausimus. Antroji laiškų knyga yra paskirta išimtinai literatūrinėms problemoms spręsti. Tiek savo turiniu, tiek savo apimtimi, ypač išsiskiria trečias antrosios knygos laiškas; tai yra *Epistula ad Pisones* arba, kaip ją paprastai mėgstama vadinti, *Ars poetica*. Trumpai tariant, tai yra ne kas kita, kaip literatūriškai estetinis išpažinimas: juo poetas nori ne tik

savo paties nuomonę pareikšti, bet ir nurodyti jaunesniajai poetų kartai tuos kelius, kuriais ji turėtų eiti.

Ars poetica yra ne tik paprastos didaktinio pobūdžio eilės, ne tik eiliuotoji poetika arba vien eilėdaros sistematika: ne, tai savotiška ir vienintelė savo srity programa, kuri tebėra gyva ligi šiai dienai. Neteisinga būtų manyti, kad čia esama kokio sekimo graikų pavyzdžiu. Tiesa, saitas su graikais neabejotinas; tačiau esmėje Horacijus savarankiškas. Suprantama juk, kad graikuose apie romėnų literatūrą Horacijus nieko rasti negalėjo; neinmanoma buvo pritaikyti romėnams tai, kas lietė graikus. Turėdama glaudžių ryšių su graikų raštija, romėnų literatūra šiuo tuo skiriasi nuo pastarosios. Reik pasakyt, kad pastaroji jau turi savo istoriją. Horacijui, tarp kitko, rūpėjo duoti graikų ir romėnų kūrybos bei meno apžvalgą. Romoje buvo insiviešpatavusi pažiūra, kad senieji lotynų poetai, kaip Plautas, Nevijus, Pakuvijus, Afranijus esą romėnų klasikai, panašiai kaip Homėras, Archilochas, Alkajas, Pindaras — graikų; Horacijus prieš tą pažiūrą kovoja. Jis prikaišioja seniesiems Romos poetams formos nevaldymą ir nerūpestingumą: jie leidžią sau visokių laisvių ir visiškai nesilaiką griežtų meno normų. Ciceronas, kad ir būdamas sąmoningai tautiškai nusistatęs romėnas, aiškiai nurodo in graikų nusta-

tytą meno normų svarbą: *ut virtutis a nostris, sic doctrinae ab illis exempla petenda sunt.* (De or. 3, 137). Ciceronas tvirtai tiki galingąja graikų kultūros intaką. Istorikas Livijus, pasakodamas apie romėnų kilmę, tą intaką nutyli. Vergilijus neslepia jos Eneidoje (6, 847), o Horacijus ją stengiasi itin aiškiai pabrėžti. Be jokio pavydo jis pripažįsta graikų meno genijaus pirmenybę, peikia romėnų utilitarizmą ir stato pavyzdžiu graikiškąjį idealizmą; vienas svarbiausių jo skatinimų, skirtų jauniems romėnų poetams, skamba taip: *vos exemplaria Graeca nocturna versate manu, versate diurna* (AP 286) (Vartykite, vartykit dieną naktį Graikijos paminklus). Iš šio estetikos principo išplaukia visi kiti nurodymai, kurie atitinka, savo žaru, graikų estetikos reikalavimus. Kas suteikia poetui techniką, grakštumą — ar prigimties dovana, ar kruopštus darbas? In tą klausimą Horacijus, atsako, teigdamas jog nė vienas tųdviejų dalykų, atskirai paimtas, negali duoti nieko tobulo: juodu turi eiti išvien ir reikalauti viens kito pagelbos. Geniališkumas bei išorinis nerūpestingumas, *laisser-aller,* nėr nieko vertas: poetas pirmučiausia turi dirbti, turi būti kruopštus ir atsidėjęs. Kadangi to nepaisyta, tai atsiradę visokių mulkių; taip charakteringas senajai romėnų literatūrai formos rupumas tokiu būdu prasiskynęs sau kelią ir in naujausius lai-

kus. Kas nėra meniškai išlavėjęs, tas negali būti poetas. Poezijos tikslas, anot Horacijaus, — tai harmoningas estetiško malonumo ir pamokymo suderinimas; toks esąs pvd. Homėras; o jei ne — eilės mažiausia privalo bent vieno tųdviejų elementų. Apie poeziją bei josios kūrėją Horacijus labai augštos nuomonės: jis turi auklėti jaunimą, pamokyti maldos, jis turi guosti ir jėgų inkvėpti; poetas, būdamas iš seno kultūros nešėjas ir pradininkas, sudaro būtiną elementą valstybėje ir šiaipjau visuomenėje. Stovėdamas tokioje kultūros faktoriaus pozicijoje, poetas privalo siekti idealo: tiesa, jis nepasiekiamas, tačiau nuolatinės disciplinos bei doros kritikos pagelba reikia stengtis prie jo prisiartint. Jei yra pakenčiamas vidutinis teisininkas ar kitos profesijos atstovas, tai poetui vidutiniškam būti visiškai neleistina.

Paskutiniame trečiosios odžių knygos eilėraštyje Horacijus pasakė: *non omnis moriar:* tie jo žodžiai galima pritaikyti ypač garsiajam laiškui in Pisonus *(Ars poetica).* Apie tai aiškiai liudija 4-ių giesmių (chants) Boileau'o kūrinys „L'Art poétique". Neginčydami tam tikro Boileau'o savarankiškumo ir neprikaišiodami jam aklo kopijavimo, vis dėlto turime konstatuoti, kad sekimas Horacijumi visiškai neabejotinas: veikalo pavadinimas, laiškinis jo pobūdis, jau nekalbant apie pačią poetinę koncepciją aplamai; paga-

liau, daug panašių pavienių išsireiškimų ir netgi ištisos tirados, gyvai primenančios Horacijų. Visa tai reiškia, kad Horacijus iškėlė ne tik eilę bendrų minčių, bet meistriškai, su nematytu dar ryškumu tas mintis formulavo. Labai pravartu pavaizduoti augščiau pasakyta kai kuriomis paralelėmis:

Boileau (chant I):

Craignez d'un vain plaisir les trompeuses amorces,
Et consultez longtemps votre esprit et vos forces.

Horacijus (AP 38...):

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
Viribus et versate diu, quid ferre recusent,
Quid valeant umeri.

Boileau (chant I):

Souvent la peur d'un mal nous conduit dans un pire:
Un vers était trop faible et vous le rendez dure.
J'évite d'être long, et je deviens obscur.

... ...

Horacijus (AP 24...):

Maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
Decipimur specie recti: brevis esse laboro, —
Obscurus fio; sectantem levia nervi
Deficiunt animique; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusque procellae.

Boileau (chant I):

Hâtez-vous lentement, et, sans perdre courage,
Vingt fois sur le métier remettez votre ouvrage.
Polissez le sans cesse, et le repolissez;
Ajoutez quelquefois et souvent effacez.

Horacijus (AP 289...):

Ne virtute foret clarisve potentius armis
Quam lingua Latium, si non offenderet unum
Quemque poetarum limae labor et mora. Vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies et multa litura coercuit atque
Perfectum deciens non castigavit ad unguem.

Boileau (chant I):

Faites-vous des amis prompts à vous censurer:
L'ignorance toujours est prête à s'admirer.
... ...
Mais sachez de l'ami discerner le flatteur:
... ...
Aimez qu'on vous conseille et non pas qu'on vous loue.
Un flatteur aussitôt cherche à se récrier.
Chaque vers qu'il entend le fait extasier.
Tout est charmant, divin; aucun mot ne le blesse;
Il trépigne de joie, il pleure de tendresse,
Il vous comble partout d'éloges fastueux, —
La vérité n'a point cet air impétueux.
Un sage ami, toujours rigoureux, infléxible,
Sur vos fautes jamais ne vous laisse paisible.

Il ne pardonne point les endroits négligés,
Il renvoie en leur lieu les vers mal arrangés.
Il réprime des mots l'ambitieuse emphase.
Ici, le sens le choque, et plus loin, c'est la phrase.
Votre construction semble un peu s'obcurcir;
Ce terme est équivoque, il le faut éclaircir.
C'est ainsi que vous parle un ami véritable.

Horacijus (AP 425...):

Tu seu donaris seu quid donare voles cui,
Nolito ad versus tibi factos ducere plenum
Laetitiae: clamabit enim „pulchre! bene! recte!",
Pallescet super his etiam stillabit amicis
Ex oculis rorem, saliet, tundet pede terram.

... ...

... ... *si carmina condes,*

Numquam te fallent animi sub volpe latentes.
Quintilio siquid recitares, „corrige sodes
Hoc" aiebat „et hoc". Melius te posse negares
Bis terque expertum frustra, delere iubebat
Et male tornatos incudi reddere versus.

... ...

Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes,
Culpabit duros, incomptis adlinet atrum
Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
Ornamenta, parum claris lucem dare coget,
Arguet ambigue dictum, mutanda notabit.

Čia mes davėme pavyzdžių tik iš pirmosios Boileau'o giesmės; II, III ir IV-ji giesmės yra nemažiau gausios panašių atskambių. Iš to matome, kad Horacijaus mintys galiojo ne tik Boileau'o gadynei, bet kad jos nenustojo savo aktualumo nė šiandien ir lieka kelrodžiais lig mūs laikų.

Reikia dabar tarti žodis dar apie vieną Horacijaus kūrybos rūšį, būtent apie odes, *carmina*. Lygiai kaip ir epodai, odės romėnų literatūroje sudaro kažką naujo. Tiesa, jau Katullas buvo apsidirbęs su sapfiškąja strofa, tačiau Alkajo rimtai iki Horacijaus buvo nežinomi. Horacijus grįžta prie senųjų formų, ypačiai prie lesbiškosios lyrikos ir dirba „Ars poeticoj" nusibrėžtais principais.

Jei mes kalbame apie Horacijaus lyriką, tai nereikia užmiršti, kad išsireiškimas „lyrika", „lyriškas" ilgainiui pakeitė savo reikšmę. Šiandien sakydami girdėdami žodį „lyrika", mes turime galvoj „lyrišką nuotaiką", o senovės pasaulio žmogus, ar tai poetas ar skaitytojas, — tam tikrą eilėdaros formą. Tiesa, pas Katullą mes susiduriam su tokiais eilėraščiais, kurie galėtų būt pavadinti lyriniais ir modernine prasme. Tačiau Katullo individualybė yra tiek ryški ir savotiška, kad iš to negalima darytis normų, kurios galėtų tikti antikiniam lyrikos supratimui. Senovės pasauliui lyrika yra

poezija, dainuojamoji su lyros akompaniamentu, poezija, glaudžiai susijusi su tam tikromis metrų formomis. Tasai saitas su forma yra tiek glaudus ir reikšmingas, kad pvd. lyrinio turinio eilėraštis, sukurtas hegzametru, jau nieku būdu negali būt pavadintas (senovės pasaulio akimis žiūrint) lyrišku. Kiekviena poezijos rūšis turi griežtai laikytis ar tai kokio vieno ar daugelio jai specifiškų metrų. Horacijaus vartojamieji metrai yra labai invairūs, tačiau nė vienas jų negalėtų tikti kitam poezijos žanrui. Horacijaus lyrikos temos stebina dideliu invairumu; savo „Ars poeticoj" jis šitaip apibūdina lyrikos diapazoną (AP 75):

Musa dedit fidibus divos puerosque deorum
Et pugilem victorem et equum certamine primum
Et iuvenum curas et libera vina referre.
(Dievus, dievų vaikus, laimėtoją stipruolį,
Žirgus ristuosius, nugalėtojus lenktynių,
Jaunuolių sielvartus ir pokylių linksmybę
Paskyrė pačios Mūzos lyroms apdainuoti).

Horacijaus odžių rinkinyje mes sutinkame ir himnų dievams, ir žmonių garbei sukurtų eilių, ir meilės dalykėlių, ir puotos dainų; labai charakteringos Horacijui yra tos odės, kuriose jis pamokomu tonu skelbia savo gyvenimo išmintį. Ne veltui imta Horacijus vadinti proto lyriku. Net ir erotinio pobūdžio eilėraščiuose dažnai suskamba gyvenimo išminties pamokymo gaida,

ir jaučiasi šaltas protas. Aiškus dalykas, kad tarp erotinės Horacijaus ir Katullo arba Propercijaus poezijos yra didelio skirtumo. Katullo eilėraštis mus paveržia, pagauna, tuo tarpu kai Horacijus mūs nejaudina. Bet nereikia taip pat užmiršti, kad Katullas ir Horacijus yra visiškai skirtingi žmonės. Katullas — jausmas ir aistra; Horacijus — gyvenimo menininkas, gyvenimo menininkas ne tik laiškuose ar satyrose, bet ir savo lyrikoje. Charakteringas yra kad ir II-os knygos 10 eil. *Rectius vives.*

Nemažiau garsus yra I, 11 *Tu ne quaesieris, Leuconoe;* iš to eilėraščio yra kilęs garsus posakis *carpe diem.*

Žavingas yra taip pat mažas eilėraštukas, kuriame harmoningai susipynė gyvenimo išmintis ir lyriniai motyvai (I, 38) *Persicos odi puer apparatus.*

Kaip žinome, poetas visuomet labai gyvai dalyvavo Romos tautiniame ir valstybiniame gyvenime; tai žymu ir jo lyrikoje. Nekalbant apie III-ją, vadinamąją romėniškų odžių knygą, Horacijus šiaipjau neretai kitur išreiškia savo politinius nusistatymus ir inspūdžius. 34 ir 33 m. prieš Kr., kai susivaidijus Antonijui ir Oktavianui, Romos taika susviro ir kai visai teisingai bijota piliečių karo, Horacijus viename savo eilėraščių abi politines partijas alegoriškai šaukia prie taikos: *(I, 14. O navis referent).*

Visai savotiškai atrodo *carmen saeculare,* kurią Augusto prašomas Horacijus sukūrė sekuliarinei šventei, investai 17 m. prieš Kr.; toji giesmė buvo giedama 27 mergaičių ir 27 berniukų choro Palatino arba Kapitolijaus kalne. Augustas atgaivino nutrūkusią tradiciją, sugrąžindamas vėl šią šventę: mat jis rūpinosi senovės papročių bei kulto atnaujinimu. Sekuliarinės šventės atstatymas turėjo žmonijai reikšti nelyginant kokio aukso amžiaus pradžią, kurią vienoj savo eklogų pranašavo Vergilijus. Tokiu būdu poetas betarpiškai atsistoja tautos ir valstybės sargyboje, — pozicija, kuri, anot jo paties, priklauso dainiui kūrėjui.

Odės buvo išleistos šitokia tvarka: iš pradžių pasirodė pirmos trys knygos, užsibaigiančios garsiuoju *Exegi monumentum;* reikia manyti, kad Horacijus nebūtų grįžęs prie lyrikos, jei jo nebūtų paskatinęs in tai imperatorius. Tokiu būdu IV-toji odžių knyga pasirodė kur kas vėliau. Tačiau *Exegi monumentum* galioja ir tam rinkiniui, lygiai kaip ir visai Horacijaus kūrybai.

Horacijus kaip ir Vergilijus susilaukė jau senovėje Cicerono likimo: jisai virto mokykliniu autorium, klasiku. Kaip mielai ir uoliai buvo skaitomos Horacijaus eilės, kaip jo minčių ir kalbos turtai persiliejo in vėlesnę literatūrą, matyti iš tų gausių reminiscencijų, kurių pilna romėnų literatūra ligi pat jos galo.

Karolingų laikais, kai ypatingai domėtasi romėnų literatūra, Horacijus buvo uoliai skaitomas. Karaliaus dvare Alkuin'as išmokslintųjų vyrų buvo pramintas Flakku; mat, jis buvo sukūręs keletą eilėraščių sapfiškuoju metru. Reikšmingiausia tačiau yra tai, kad Horacijaus raštai tuomet stropiai perrašinėta ir komentuota. Rankraščiai, kuriais labai dažnai remiasi mūsų leidiniai, sudaro kaip tik anų laikų palikimą. 11-me amžiuj daug iš Horacijaus pasiskolino Amarcijus, kurs smarkiai pliekė ano meto papročius. 12-me šimtmetyje vienuolis Metellas Horacijaus eilių metrais apdainuoja Šv. Kviriną. Po to eina spraga. Humanizmo gadynėje Horacijus vėliai atgįja. Petrarca Horacijų vertina ne tik kaipo etiką, bet ir kaip lyriką. 1456 metais Heidelbergo universitete, Vokietijoje, skaitomos pirmos paskaitos apie Horacijų. Čia pat pasirodo pirmieji kai kurių Horacijaus eilių vertimai. Indomiausi tačiau bus lotyniškieji Horacijaus sekimai Italijoje, Vokietijoje, Olandijoje ir Lenkijoje. Meistriškai apsidirbama su Horacijaus eilių metrais, tačiau tikros poezijos vis dėlto nesukuriama. Tatai jau ir tuomet buvo iš dalies suprasta, ir dėlto kai kurie tautiškai nusiteikę humanistai bandė apvilkti Horacijaus mintis gimtosios kalbos rūbais. Ypatingai daug dėmesio kreipta in *Ars poetica,* kuri buvo invairiai sekama. Tiek lotyniškomis, tiek gimtąja kalba rašytomis poetiko-

mis norėta pakreipti teisingu keliu savo krašto literatūrą. Prancūzų poetikos žymiausi autoriai, Boileau, Peletier, Du Bellay, vokiečių — Opitzas, Gottschedas, Breitingeris, anglų — Pope'as, Byronas ir kt. rašė, nusižiūrėję garsiojo Horacijaus laiško „Ad Pisones". Humanizmas išstumia iš mokyklų krikščioniškąjį poetą Prudencijų, kurs iki pat 14 amžiaus užėmė Horacijaus vietą. Vokietijoje Konradas Celtis paskatino kompozitorius rašyti Horacijaus metrams melodijas. Horacijus parodė, kaip romėnų formas galima užpildyti kitų kraštų tautiniu turiniu; prisiminkime tik italų Petrarcą, Dantę, Ariostą ir Tassą; Prancūzijoje Du Bellay ir Ronsard'as inveda Horacijaus odes, Regnier seka satyras, o Boileau ir La Fontaine'as duoda poetiškų laiškų. Vokiečiai ir anglai eina italų ir prancūzų renesanso pėdomis. Stengiamasi savo kalbos priemonėmis atvaizduoti Horacijaus eilių metriką. Prancūzams tai nėra inmanoma; kiek lengviau sekasi italams, o vokiečiai ir visai gerai apsidirba. 1718 m. Schaevius bando visus Horacijaus strofų metrus konstruoti vokiškai. *Imitatio Horatiana* pasireiškia dar ir tuo, kad poeto motyvai sumoderninami ar nacionalizuojami: Horacijaus partai Du Bellay'ui yra anglai, *Fons Bandusiae* Ronsard'ui yra *Fontaine Bellerie.* N. Rapin'as kalba apie *Charlemagne* ir *Saint Loys,* kaip Horacijus apie *Kastorą*

ir *Polluksą*. Vokiečių Weckerlinas olimpiškuosius žaidimus ir *tergemini honores* pakeičia ritierių rungtynėmis ir burmistro pareigomis...Horacijaus imitacija augščiausią savo laipsnį pasiekia anakreontizme. Iki pirmojo *Anacreontea* leidinio būta tik poeto sekimų lotynų ir kitomis gyvosiomis kalbomis. Tačiau 18-me amžiuje anakreontiškasai optimizmas, kažkaip keistai susijungęs su Horacijaus gyvenimo menu ir Sokrato išmintimi, sudaro tą pasaulėžiūrą, kuri išplaukė iš prancūzų salonų; tasai anakreontizmas Vokietijoje pasireiškė Heinės ir Geibelio eilėmis.

Taigi iki pat renesanso Horacijus turėjo visai eilei tautų didesnės ar mažesnės intakos. Atėjus neohumanizmui (apie 18 amž. galą), viskas pasikeitė. Neohumanizmo judėjimas, nepaprastai iškėlęs graikų kultūrinį lobyną, nustūmė šešėlin romėnų literatūrą, o su ja drauge ir Horacijų; poetas dažnai buvo vertinamas žemiau nei pridera vien dėl to, kad jis nebuvo graikas. Tačiau taip neteisingai Horacijų vertino daugiausia tik neromanų tautos; bet, nežiūrint to, Horacijaus didybė ir savotiškumas buvo vėl suprastas ir naujai invertintas. Horacijus jau nebeimituojamas. Retai kas šiandien išdrįsta kurti odes, epistulas (laiškus), satyras ar sermones (pašnekesius). Tačiau Horacijus nuolat lieka gyvas: jis parodijuojamas, travestuojamas, be paliovos

naujai verčiamas, visokeriopai aiškinamas, o jo nuskraidintieji žodžiai be perstogės cituojami.

Indomu pažiūrėti, kaip *imitatio Horatiana* yra pasireiškusi lietuvių literatūroj. Prof. V. Biržiška 7-me „Tautos ir Žodžio“ tome (psl. 310—313) atspausdino visą eilę Budriaus (1783—1852) eilėraščių, kurie Rėzos rankraščiuose guli valstybiniame Karaliaučiaus archyve. Tarp tų eilėraščių mes užtinkame du, parašytus Horacijaus metru ir savo turiniu artimus pastarajam. Ypatingai krinta in akis vienas jų, kurio inžanga primena mums Horacijų, o tolesnis pilnas nuotaikos paveikslėlis — Duonelaičio „Metų“ gamtovaizdžius:

PAWASARIS

Snego Drobe sutirpst, Skreiste Naturos deng
Žemes Rubą zallei; tukstanczu Tukstanczei
Gaun Butybę isz naujo,
Saules Spindulus gerdami.
Medzei wel atsigij, Pupeles sprogst linksmai,
Atwer Waisui Durris, Zedą gimdydamos;
Isz Kruteliu Naturos
Pasisotin kiek Gywastis.
Pempes bluzgin Sparnus, dzaugias Pawasario,
Wytureliu Balsai skambin be Palowos
Gulbes traukia per Urą,
Tewą auksztajį girdamos.

Prof. Pr. Brenderis

ARS POETICA

Non omnis moriar.

Horatius.

Soyez plutôt maçon, si c'est votre talent,
Ouvrier estimé dans son art nécessaire,
Qu' écrivain du commun et poète vulgaire.

Boileau.

Tu ne quaesieris (scire nefas) quem mihi, quem tibi
finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios
temptaris numeros. ut melius, quicquid erit, pati!
seu pluris hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,
quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum, sapias: vina liques et spatio brevi
spem longam reseces. dum loquimor, fugerit invida
aetas: carpe diem, quam minimum credula postero.

EPIKŪRIEČIO PAMOKYMAS

Leukonoja, neklausk — to žinot nevalia —
Kiek dievai mums gyvent skirs dar žemėj.
Netikėk babiloniškų burtų galia,
Bet sutik ką likimas tau lemia.

Gal Jupiteris daug dar suteiks tau dienų,
Ar gal būt ši žiema pragarinė,
Kuri plaka uolas srovėmis vandenų,
Bus jau tavo žiema paskutinė?..

Bet tegul: tu ramiai savo vyną girsnok,
Pasiliki blaiviai išmintinga.
Ir vilčių tolimų nestatyk, nes žinok,
Kad esi trumpaamžė, mirtinga.

Kol dabar šnekučiuojame mes su tavim,
Bėga laikas žiaurus, nesustoja...
Skink tad laimės dienas ir gyvenk dabartim,
O mažiausiai tikėk in rytojų.

O navis, referent in mare te novi
fluctus! o quid agis? fortiter occupa
portum! nonne vides ut
nudum remigio latus

et malus celeri saucius Africo
antemnaeque gemant ac sine funibus
vix durare carinae
possint imperiosius

aequor? non tibi sunt integra lintea,
non di, quos iterum pressa voces malo.
quamvis Pontica pinus,
silvae filia nobilis,

iactes et genus et nomen inutile:
nil pictis timidus navita puppibus
fidit. tu nisi ventis
debes ludibrium, cave.

nuper sollicitum quae mihi taedium,
nunc desiderium curaque non levis,
interfusa nitentis
vites aequora Cycladas.

POLITIKOS LAIVAS

Tuojau, o laive, bangos nematytos
Tave nuneš in jūrų platybes.
O, ką darai? drąsiau į uostą ženki,
Jau tavo irklai dingo in marias...

Pažvelk: aplink piktoji jūra siaučia,
Dejuoja stiebai, vėtros pažeisti,
Skersinės traška, lenktas dugnas dreba,
Ir paskutiniai lynai nutraukti.

Jau krinta burės... nė viena dievybė
Negelbėja tavęs nuo pražūties.
Ir veltui tu, pušie grakščioji Ponto,
Miškų dukter, vardu savo giries.

Perniek ir vardas ir kilimas tavo:
Paguost negali išpuošti vairai
Bailaus jūreivio. Atsargus tad būki,
Nes vėjo žaislu tapt gali ūmai.

Kas neseniai mane dar taip kamavo,
Kas teikė man tiek daug širdies kančių, —
Dabar tai mano rūpestis ir meilė, —
Tad venk bangos Kikladų žibančių.

Persicos odi, puer, apparatus,
displicent nexae philyra coronae:
mitte sectari, rosa quo locorum
sera moretur.

simplici myrto nihil adlabores
sedulus, curo: neque te ministrum
dedecet myrtus neque me sub arta
vite bibentem.

MINIATIŪRA

Berneli, nekenčiu aš persų prabangos,
Filyromis pintų nemėgstu aš vainikų;
Nesiteirauk todėl, kame, kokiuos kraštuos
Vėlybos rožės žiedas užsiliko.

Ne, nesistenk papuošti mirtų paprastų:
Pritinka lygiai jos ir tau, kurs man tarnauji,
Ir man, kuris ramiai tarp vynuogių aukštų
Apvainikuotas mirtomis puotauju.

Rectius vives, Licini, neque altum
semper urgendo neque, dum procellas
cautus horrescis, nimium premendo
litus iniquum.

auream quisquis mediocritatem
diligit, tutus caret obsoleti
sordibus tecti, caret invidenda
sobrius aula.

saepius ventis agitatur ingens
pinus et celsae graviore casu
decidunt turres feriu[illegible] mos
fulgura montis.

sperat infestis, metuit secundis
alteram sortem bene praeparatum
pectus. informis hiemes reducit
Iuppiter, idem

summovet. non, si male nunc, et olim
sic erit: quondam cithara tacentem
suscitat Musam neque semper arcum
tendit Apollo.

rebus angustis animosus atque
fortis appare: sapienter idem
contrahes vento nimium secundo
turgida vela.

AUKSO VIDURYS

Tu teisingiau, Licinijau, gyvensi,
Jei nesileisi jūron atviron,
Ir nesismelksi, būgštaudamas audrų,
Klastingosios pakrantės artumon.

Kas vidurį auksinį pasirinko,
Tasai lūšnos nežino purvinos,
Tasai, tačiau, vienodas ir saikingas,
Sau negeidauja dvaro prabangos.

Augšta pušis dažniau nuo vėjų linksta,
Skaudžiau sugriųva bokštai milžinai;
Pačion viršūnėn rioksančių kalnynų
Dangaus perkūnai trenkia paprastai.

Širdis galinga bėdoje nenusta,
Bet laimėje ji žiūro ateitin;
Jupiteris mum žiemą baisią siunčia, —
Jupiteris ją nuveja tolyn.

Jei nūn sunku tau, tai nebus taip nuolat:
Juk Apollonas citros stygomis
Priverčia Mūzą tylinčią prabilti
Ir ne visuomet lanką tampo jis.

Nelaimėje parodyk ryžtingumo
Bei ištvermės; tačiau būk atsargus
Ir neužmiršk atleist pilnųjų burių,
Jei tau perdaug palankūs vėjai bus.

Mala soluta navis exit alite
ferens olentem Maevium:
ut horridis utrumque verberes latus,
Auster, memento fluctibus;
niger rudentis Eurus inverso mari
fractosque remos differat;
insurgat Aquilo, quantus altis montibus
frangit trementis ilices;
nec sidus atra nocte amicum appareat,
qua tristis Orion cadit,
quietiore nec feratur aequore,
quam Graia victorum manus,
cum Pallas usto vertit iram ab Ilio
in impiam Aiacis ratem.
o quantus instat navitis sudor tuis
tibique pallor luteus,
et illa non virilis heiulatio,
preces et aversum ad Iovem,
Ionius udo cum remugiens sinus
Noto carinam ruperit!
opima quodsi praeda curvo litore
porrecta mergos iuveris,
libidinosus immolabitur caper
et agna Tempestatibus.

EPODAS

(prieš poetą Mevijų)

Po negera žvaigžde nuo kranto atsitraukęs,
Pasmirdęs Mevijus laivu in jūrą leidžias.
O neužmiršk, Piety, — suaudrinki vilnynus
Ir per abu jo šonus plaki nirtulingai.
Lai Euras juodasai, sudrumstęs vandenyną,
Sutriuškina jam irklus ir virves išmėto;
Tesmarkauja Šiaurys, kaip ten, kalnų viršūnėj,
Kai sudrebėjusius jis laužo ąžuolynus.
Lai toj šaly, kur leidžias liūdnas Orionas,
Žvaigždė laimingoji tamsoj jam nenušvinta;
Tesiaubia vandenys, kaip kad anuomet siaubė,
Kai nugalėtojai graikai per jūras traukė
Ir kai Paladės pyktis, žlugus Ilionui,
Užgriuvo ant Ajakso laivo nuodėmingo.
Daug prakaito kartaus išlies jūreiviai tavo,
Turėsi ir patsai kaip drobė tu nubalti...
O, kaip nevyriškai dar teks tau aimanuoti
Ir nusigręžusį Jupiterį maldauti,
Kai Jonijos bangas sušiauš Pietys lietingas
Ir jūra šniokščianti sutriuškins tavo laivą.
O kai gulėsi tu pakrantėj išraižytoj
Ir savo lašiniais vien narūnus vaišinsi, —
Tuomet aš ketinu, paskerdęs gašlų ožį,
Drauge su avele jį Audroms paaukoti.

Qui fit, Maecenas, ut nemo, quam sibi sortem
seu ratio dederit seu fors abiecerit, illa
contentus vivat, laudet diversa sequentis?
„o fortunati mercatores!“ gravis annis
miles ait multo iam fractus membra labore.
contra mercator navem iactantibus Austris:
„militia est potior. quid enim? concurritur: „horae
momento cita mors venit aut victoria laeta.“
agricolam laudat iuris legumque peritus,
sub galli cantum consultor ubi ostia pulsat.
ille, datis vadibus qui rure extractus in urbem est
solos felices viventis clamat in urbe.
cetera de genere hoc (adeo sunt multa) loquacem
delassare valent Fabium. ne te morer, audi,
quo rem deducam. siquis deus „en ego“ dicat
„iam faciam quod voltis: eris tu, qui modo miles,
mercator; tu, consultus modo, rusticus: hinc vos,
vos hinc mutatis discedite partibus. heia!
quid statis?“ — nolint. atqui licet esse beatis.
quid causae est, merito quin illis Iuppiter ambas
iratus buccas inflet neque se fore posthac

NUOSAIKUMAS

Kaip atsitinka, Mecenatai, jog nė vienas
Nėra patenkintas dalim, kurią ar protas
Nurodė jam ar tai likimas pats pakišo,
Bet giria nuolat tuos, kurių keliai skirtingi?
„O kaip pirkliai laimingi!“ nukamuotas kūnu
Per amžinus vargus, kareivis senas sako.
„Verčiau kariuomenė!“ pirklys tuo tarpu šaukia;
„Ką gi? Susiremia; per valandėlę menką
Čia pat greita mirtis ar pergalė džiaugsminga“.
Prityręs teisėje įstatymų žinovas
Girt ima žemdirbį, kai šitas in duris jo
Gaidžiams vos giedant beldžias patarimo;
O tas (mat, užstatą yra jisai palikęs),
Iš kaimo miestan atitrauktas, vien miestietį
Laimingą tevadina... Panašių dejonių —
Tiek daug jų atsiras, kad nukamuot instengs jos
Net plepį Fabijų. Tačiau, kad negaišuočiau,
Klausyk, lig ko prieiti noriu: jei koks dievas
Taip pasakytų: „Tebūnie: aš jūsų norus
Išpildysiu: tu, kurs dabar esi kareivis,
Pirklys paliksi; tu, kuris dabar teisėjas,
Sodietis būsi. Taigi, amatus pakeitę,
Ir jūs, ir jūs — keliaukite. Na, ko gi delsiat?
Nenori... o yra laimingiems būti proga.
Tad, kas gi nuostabaus, kad rūstauja teisingai
Jupiteris ant jų ir pučiasi jo veidas,

tam facilem dicat, votis ut praebeat aurem?
praeterea, ne sic ut qui iocularia ridens
percurram (quamquam ridentem dicere verum
quid vetat? ut pueris olim dant curstula blandi
doctores, elementa velint ut discere prima,
sed tamen amoto quaeramus seria ludo):
ille, gravem duro terram qui vertit aratro,
perfidus hic caupo, miles nautaeque, per omne
audaces mare qui currunt, hac mente laborem
sese ferre, senes ut in otia tuta recedent,
aiunt, cum sibi sint congesta cibaria: sicut
parvola (nam exemplo est) magni formica laboris
ore trahit quodcumque potest atque addit acervo,
quem struit, haut ignara ac non incauta futuri.
quae, simul inversum contristat Aquarius annum,
non usquam prorepit et illis utitur ante
quaesitis patiens, cum te neque fervidus aestus
demoveat lucro, neque hiems, ignis, mare, ferrum,
nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.
quid, iuvat, inmensum te argenti pondus et aur
furtim defossa timidum deponere terra?
„quod si comminuas, vilem redigatur ad assem“.
at ni id fit, quid habet pulchri constructus acervus.

Kad žada jis daugiau toks atlaidus nebūti
Ir savo ausį jų geismams nebepakreipti?
Bet ne, nenoriu aš, kaip šposininkas kokis,
Dalyką klostyti juokais (nors — kas neleidžia
Juokaujant tiesą tart? juk mokytojai duoda
Vaikams skanėstų, kad mokintųs abėcėlę).
Šis, kur žemes sunkiąsias verčia kietu arklu,
Tas, sukčius smuklininkas, tie — kariai, jūreiviai,
Kurie vagoja drąsiai visą vandenyną, —
Visi jie sakos tam tedirbą, kad galėtų,
Pasenę, pasitraukt in poilsį ruimingą,
Kai sau prasimaitinti bus sutaupę: lygiai
Mažutė skruzdėlė (ji pavyzdys yra mums!),
Mažutė skruzdėlė, bet didė darbininkė,
Ką begalėdama tik velka insikandus
Ir deda prie krūvos, kurią pati sukrovė:
Ji žino ateitį ir rūpinasi ją ja.
Ir vos Vandenpilys apniūkina padangę,
Ji nebeišlenda: naudojas išmintingai
Tuo, ką susitaupė; tave tuotarp nei šalčiai,
Nei kaitrios sausros, nei ugnis, nei vandenynas,
Nei ginklas — niekas tau negal pastoti kelio,
Kad kits tik už tave nebūtų turtingesnis.
Ką malonaus randi, slapčia iškasęs duobę,
Drebėdamas ten slėpti aukso ir sidabro
Nesuskaičiuojamus turtus? „Mat, jeigu lobį
Suskaidei, byra jis in menką skatikėlį“.
Tačiau, jei taip nėra, tai kokį turi grožį
Daili krūva auksinių? Tebūnie prikulta

milia frumenti tua triverit area centum,
non tuus hoc capiet venter plus ac meus, ut si
reticulum panis venalis inter onusto
forte vehas umero, nihilo plus accipias quam
qui nil portarit. vel dic, quid referat intra
naturae finis viventi, iugera centum an
mille aret? „at suave est ex magno tollere acervo“.
dum ex parvo nobis tantundem haurire relinquas,
cur tua plus laudes cumeris granaria nostris?
ut tibi si sit opus liquidi non amplius urna
vel cyatho, et dicas „magno de flumine mallem
quam ex hoc fonticulo tantundem sumere.“ eo fit,
plenior ut siquos delectet copia iusto,
cum ripa simul avolsos ferat Aufidus acer.
at qui tantuli eget, quanto est opus, is neque limo
turbatum haurit aquam neque vitam amittit in undis.
at bona pars hominum decepta cupidine falso
„nil satis est“ inquit, „quia tanti, quantum habeas, sis.“
quid facias illi? iubeas miserum esse, libenter
quatenus id facit: ut quidam memoratur Athenis
sordidus ac dives populi contemnere voces
sic solitus: „populus me sibilat, at mihi plaudo
ipse domi, simul ac nummos contemplor in arca.“
Tantalus a labris sitiens fugientia captat

Nors šimtas tūkstančių lauke tau pūrų javo, —
Už manąjį daugiau neintalpins tau pilvas.
Ir jeigu tarp vergų, kuriuos parduoti veda,
Apsunkintu petim tu neštum duonos krepšį,
Negautumei daugiau, kaip tas, kurs ėjo dykas...
Arba sakyki vėl, koks skirtumas sodiečiui,
Ar dirbs jis tūkstantį ar šimtą dešimtinių?
„O malonu dėlto imt iš krūvos didžulės“.
Tegul tu leidai mums, kad ir visai iš menko,
Bet lygiai sau pelnyt, — kam vis dėlto pagirtum
Tu savo daržines labiau už mūsų klėtis?
Taip panašiai, jei tau kada vandens prireiktų
Už urną nedaugiau arba net už kiatą,
Tu pasakytumei: beveliju pasemti
Tiek pat iš upės didelės, nei iš šaltinio“.
Taigi, tasai, kas džiaugias pertekliais besaikiais,
Tą Aufidas sraunus su pakraščiu nutraukęs,
Pagavęs nuneša. O tas, kurs tiek teturi,
Kiek reik jam, tas vandens nesisemia sau drumsto
Ir bangose gyvybės savo nepraranda.
Bet daugelis žmonių, šykštybėje apakę,
„Nėr niekad saiko“ šaukia „nes esi tiek vertas,
Kiek tu turi!“ Ką tu gali jiems padaryti?
Liepk būti jam vargšu: vargšu mielai jis jaučias;
Taip Atėnietis viens, turtingas, bet šykštuolis
Minios balsus šiais žodžiais stengęsis atremti:
„Minia man švilpia; aš gi pats namie sau ploju,
Kai pinigų dėžėn gėrėdamasis žiūrau“.
Ištroškęs Tantalas sugriebti veltui stengias

flumina. quid rides? mutato nomine de te
fabula narratur: congestis undique saccis
indormis inhians et tamquam parcere sacris
cogeris aut pictis tamquam gaudere tabellis.
nescis quo valeat nummus, quem praebeat usum?
panis ematur, holus, vini sextarius; adde,
quis humana sibi doleat natura negatis.
an vigilare metu exanimem, noctesque diesque
formidare malos fures, incendia, servos,
ne te conpilent fugientes, hoc iuvat? horum
semper ego optarim pauperrimus esse bonorum.
at si condoluit temptatum frigore corpus
aut alius casus lecto te adfixit, habes qui
adsideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
suscitet ac reddat gnatis carisque propinquis?
non uxor salvum te volt, non filius; omnes
vicini oderunt, noti, pueri atque puellae.
miraris, cum tu argento post omnia ponas,
si nemo praestet, quem non merearis, amorem?
an si cognatos, nullo natura labore
quos tibi dat, retinere velis servareque amicos,
infelix operam perdas, ut siquis asellum

Srovingą vandenį, kurs jam prie lūpų bėga.
Kas gi per juokas tau? Vien vardą tepakeitęs,
Apie tave kalbu aš. Ant maišų sukrautų
Miegi tu išsižiojęs, tartum šventenybių
Jų nelieti ir jais gėriesi lyg paveikslais.
Nejaugi nežinai, kiek pinigas tas vertas
Ir kiek iš jo naudos? O nusipirktum duonos,
Daržovių, vyno saiką, o pridėk ir tai dar,
Ko mūsų prigimtis netekus pasigestų.
Budėti vos gyvam iš baimės, dieną naktį
Bijot baisių vagių, gaisrų, vergų, kad šitie
Bebėgdami tave vogčia neapiplėštų,
Ar tai patinka tau? Aš, kai dėl tokio lobio,
Norėčiau visada palikt ko vargingiausias.
Bet jei pagautas šalčio kūnas negaluoja
Ar jei kita bėda tave parbloškia lovon,
Turi tu, kas prie tavo patalo sėdėtų,
Gamintų kompresus ir daktarą prašytų,
Kad tas jėgas tau atstatytų ir grąžintų
Tave vaikams ir artimiems, kurie tau brangūs?
Nenori nei žmona, kad sveikas tu pakiltum,
Nenori nei sūnus; pažįstami, kaimynai,
Mergaitės ir vaikai — visi tavęs nekenčia.
Augščiau už visą ką statydamas sidabrą,
Tu dar gali stebėtis, jog nė viens nenori
Reikšt meilės tau, kurios nesi sau nusipelnęs?
Ir jei gentis, kurių gamta tau veltui teikia,
Pasiturėt norėtum ir draugus išsaugot,
Tau visos pastangos nueitų gal per nieką,

in Campo doceat parentem currere frenis?
denique sit finis quaerendi, cumque habeas plus
pauperiem metuas minus et finire laborem
incipias, parto quod avebas, ne facias quod
Ummidius quidam. non longa est fabula: dives,
ut metiretur nummos, ita sordidus, ut se
non umquam servo melius vestiret, ad usque
supremum tempus, ne se penuria victus
opprimeret, metuebat, at hunc liberta securi
divisit medium, fortissima Tyndaridarum.
„quid mi igitur suades, ut vivam Naevius aut sic
ut Nomentanus?" pergis pugnantia secum
frontibus adversis componere. non ego avarum
cum veto te fieri, vappam iubeo ac nebulonem.
est inter Tanain quiddam socerumque Viselli:
est modus in rebus, sunt certi denique fines,
quos ultra citraque nequit consistere rectum.
illuc, unde abii, redeo, qui nemo ut avarus
se probet ac potius laudet diversa sequentis,
quodque aliena capella gerat distentius uber,
tabescat, neque se maiori pauperiorum
turbae comparet, hunc atque hunc superare laboret.
sic festinanti semper locupletior obstat,

Nelyginant kaip tam, kuris po Marso Lauką
Mokintų asilą bėgt žąslais pažabotą.
Trumpu žodžiu lai būva turtų geismui ribos:
Turi daugiau dabar, negu anksčiau turėjai,
Ir pradedi jau darbą savo apriboti,
Nes tiek susitaupei, kiek tu buvai norėjęs.
Taip nedaryk, kaip tas Ummidijus kad darė;
Kalba iš neilga: turtuolis pilstė auksą
Atseikėjęs saiku, bet sau šykštus toks buvo,
Kad net prasčiau už vergą rengės ir bijojo
Ligi pačios mirties iš bado galą gauti;
Tačiau drąsiausioji visų dukrų Tindaro
Kirviu jį perkirto laisvoji Klitemnestra.
„Ką čia dabar šneki man? Nori kad gyvenčiau
Aš taip kaip Nevijus ar taip kaip Nomentanas?"
Vėl tu kakta in kaktą daiktus priešingiausius
Man suremi; tiesa, aš pasmerkiu šykštuolį,
Bet neliepiu tau būt padauža, tuščiagalviu.
Yra juk skirtumas šioks toks tarpe Tanajo
Ir tarp Viselljaus uošvio; vidurys yra juk
Visuos dalykuos ir, galop, yra tam tikros ribos,
Nei prieš kurias, nei už kurių nerasi gero.
Vėl aš grįžtu prie to, nuo ko esu pradėjęs:
Kam nepatenkintas, šykštuolis būdams, niekas,
Bet giria tuos verčiau, kurių keliai skirtingi?
Kai svetimos ožkos labiau nusvirę tešmens,
Kam džiūva jis? Šimtus labiau dar neturtingų
Užmiršęs, jis visus pralenkt iš kailio nerias;
Bet kitas, turtingesnis, visada pastoja

ut, cum carceribus missos rapit ungula currus,
instat equis auriga suos vincentibus, illum
praeteritum temnens extremos inter euntem.
inde fit, ut raro, qui se vixisse beatum
dicat et exacto contentus tempore vita
cedat uti conviva satur, reperire queamus.
iam satis est: ne me Crispini scrinia lippi
compilasse putes, verbum non amplius addam.

Jam bėgy kelią: lygiai kaip arkliai pagauna
Kanopomis ratus iš užtvarų paleistus, —
Vežėjas gi inniršęs, kad aplenkia jįjį,
Nežiūro jau in tą, kurs iš paskos jam seka
Ir nebepaiso jo, tarytum paskutinio.
Tai štai dėlko taip reta rasti tokį žmogų,
Kuris sakytų, jog laimingas jis gyveno
Ir kurs gyvenimą jam skirtąjį pabaigęs,
Tartum svetys sotus patenkintas numirtų.
Tačiau pakanka jau: kad kartais neintartum,
Jog apvogiau dėžes Krispino traškanakio,
Daugiau nė vieno aš žodelio nepridursiu.

Ibam forte via sacra, sicut meus est mos
nescio quid meditans nugarum, totus in illis.
accurrit quidam notus mihi nomine tantum,
arreptaque manu „quid agis, dulcissime rerum?
„suaviter, ut nunc est“ inquam, „et cupio omnia,
quae vis“.
cum adsectaretur, „numquid vis?“ occupo. at ill
„noris nos“ inquit; „docti sumus“. hic ego „plur
hoc“ inquam „mihi eris“. misere discedere quaer
ire modo ocius, interdum consistere, in aurem
dicere nescio quid puero, cum sudor ad imos
manaret talos. „o te, Bolane, cerebri
felicem“ aiebam tacitus, cum quidlibet ille
garriret, vicos, urbem laudaret. ut illi
nil respondebam, „misere cupis“ inquit „abire;
iamdudum video. sed nil agis; usque tenebo.

INKYRUOLIS

Aš vienąsyk gatve ėjau Šventąja
Ir susikaupęs tylomis mąsčiau sau,
Kaip paprastai, apie niekus kažkokius.
Staiga žmogus, kurį aš tepažįstu
Iš vardo vien, už rankos man nutvėrė:
„Na, kaip gyvuoji, mielasai bičiuli?“
„Kol kas gerai“ tariau; „leisk palinkėti
Tau viso labo“. Bet kai pastebėjau,
Kad nuo manęs jisai neatsitraukia,
Pridūriau tuoj: „Kuo dar galiu tarnauti?“
„Tur būt mane pažįsti jau: esu mat
Rašytojas“. „Labai aš tuo džiaugiuosi.“
Taip jam sakau ir velniškai norėdams
Nuo jo pasprukti, tai skubu in priekį,
Tai prakaitu lig kulnų apsipylęs,
Stabdau žingsnius ir kažinką šnibždėti
Staiga imu in savo tarno ausį.
„Laimingas tu“, maniau sau, „o Bolanai,
Laimingas tu, toks karštakošis būdams!“
O ans tuo tarpu plepa vis ir plepa
Ir nuolatos gatves ir miestą giria.
Kadangi aš tylėjau užsispyręs,
Jis tarė man: „Seniai jau pastebėjau,
Kad nuo manęs pabėgt tu baisiai nori.
Bet kas iš to? Tavęs aš nepaleisiu
Ir inkandin žingsnius tavo lydėsiu.

persequar. hinc quo nunc iter est tibi?" „nil opus est t
sircumagi: quendam volo visere non tibi notum;
trans Tiberim longe cubat is prope Caesaris hort
„nil habeo quod agam, et non sum piger: usque quar te
demitto auriculas ut iniquae mentis asellus,
cum gravius dorso subiit onus. incipit ille:
„si bene me novi, non Viscum pluris amicum,
non Varium facies: nam quis me scribere pluris
aut citius possit versus? quis membra movere
mollius? invideat quod et Hermogenes, ego canto'
interpellandi locus hic erat: „est tibi mater,
cognati, quis te salvo est opus?" „haut mihi quisqu
omnis composui." „felices! nunc ego resto.
confice! namque instat fatum mihi triste, Sabella
quod puero cecinit divina mota anus urna:

Sakyk tad, kur dabar taip droži sveikas?"
„Kokiems galams gudrauti dar?" tariau jam:
„Bičiulis mano — tu jo nepažįsti —
Už Tiberio prie cezariškių sodų,
Tenai toli, susirgęs, guli; taigi
Einu dabar aš jojo aplankyti.
„Šiuo tarpu man nėra kas veikt: esu aš
Ne tinginys, dėlto drauge keliausiu."
Lyg asilas, paniuręs ir inpykęs,
Kad tiek lazdų patirt per strėnas gavo,
Norom nenorom aš ausis nukoriau.
O ans man vėl: „Tu manąją draugystę,
Kaip kažin ką, labiau turėsi brangint
Už Varijaus ar Visko prielankumą.
Ar kas instengs daugiau, greičiau sukurti
Eilių, nei aš? Kas už mane galėtų
Grakščiau pašokti? O jau balso mano
Tai net patsai pavydi Hermogenas."
Čionai aš jįjį pertraukiau tarydams:
„Ar motina gyva, sakyk, tebėr tau?
Ar neišmirę tavo giminaičiai,
Kur sveikatėlę tavąją ganytų?"
„Nebeturiu, deja, aš nūdien nieko:
Palaidojau visus..." „Kaip jie laimingi!"
Sau pamaniau; „dabar eilė manoji, —
Belieka tau tiktai mane pribaigti.
Štai, štai jinai, ta valanda baisioji,
Kurią kadaise, dar pačioj vaikystėj,
Pajudinusi urną pranašingą,

hunc neque dira venena nec hosticus auferet ensis
nec laterum dolor aut tussis nec tarda podagra;
garrulus hunc quando consumet cumque: loquaces,
si sapiat, vitet, simul atque adoleverit aetas."
ventum erat ad Vestae, quarta iam parte diei
praeterita, et casu tum respondere vadato
debebat; quod ni fecisset, perdere litem.
„si me amas" inquit, „paulum hic ades." „inteream, si
aut valeo stare aut novi civilia iura:
et propero quo scis." „dubius sum, quid faciam"
inquit,
„tene relinquam an rem." „me, sodes." „non faciam"
ille,
et praecedere coepit. ego, ut contendre durum
cum victore, sequor. — „Maecenas quomodo tecum?"
hinc repetit; „paucorum hominum et mentis bene
sanae;

Išbūrė man senoji sabinietė:
Nei priešo kardas, nei nuodai baisieji,
Nei kosulys, nei sopulys pašonės,
Nei sausgėla, stanginanti tau kūną —
Nenugalabys niekas šito vyro;
Plepys, plepys pribaigs kada nors jįjį:
Tad vos tiktai patapęs jaunikaičiu,
Jis tauškėlių lai saugos, jei ne kvailas."
Čia mes priėjome šventovę Vestos;
Diena gerokai buvo inpusėjus,
Ir čia kaip tik jam metas buvo vykti
Teisman: kitaip — pralošti tektų bylą.
Jeigu tikrai", jis tarė, „tu man draugas,
Tai gal galėtum truputį nueiti
Ten su manim?" „O trauk mane perkūnai,
Jeigu turiu aš dar jėgų stovėti
Ir jei ką nors aš teisėj nusituokiu!
O juk be to, skubu aš, kur sakiau tau."
„Nė nežinau, kas čia ir bedaryti?
Tave dabar ar bylą man apleisti?..."
„Mane verčiau paliki susimildams!"
„Ne, niekados", — taip tarė jis ir žengė
Ramiai tolyn. Kovot su stipresniuoju
Juk bergždžias darbas, taigi pasiduodu
Ir be kalbų drauge su juo žingsniuoju.
O jis man vėl: „Kaip gyveni, sakyki,
Su Mecenatu? Vyras tai galvotas
Ir prie savęs nedaug ką prisileidžia.

nemo dexterius fortuna est usus. haberes
magnum adiutorem, posset qui ferre secundas,
hunc hominem velles si tradere. dispeream, ni
summosses omnis." „non isto vivimus illic,
quo tu rere, modo; domus hac nec purior ulla est
nec magis his aliena malis; nil mi officit, inquam,
ditior hic aut est quia doctior: est locus uni
cuique suus." „magnum narras, vix credibile." „atqui
sic habet." „accendis, quare cupiam magis illi
proxumus esse." „velis tantummodo: quae tua virtus,
expugnabis; et est qui vinci possit, eoque
difficilis aditus primos habet." „haut mihi dero:
muneribus servos corrumpam; non hodie si
exclusus fuero, desistam; tempora quaeram,
occurram in triviis, deducam. nil sine magno

Pasinaudojai proga tu puikiausiai!...
Bet jeigu šį žemiausią tavo tarną
Sutiktumei jam irgi pristatyti,
Tai gerą sau turėtum padėjėją:
Aš tikčiau puikiai antraeilei rolei.
Tegul surūgsiu, jei visus lig vieno
Tu neišjojai savo konkurentų!.."
„Ne, mielasai, ne taip mes sugyvenam,
Kaip pats manai; ir net vargu bau rastum
Kitus namus, taip pilnus atvirumo,
Taip tolimus nuo invairių klastybių.
O jei mane kas norint turtais, mokslu
Pralenkia, — tuo pažemintas nesu aš.
Tenai kiekvienas turi savo vietą."
„Aš iš tavęs girdžiu stebuklą tikrą!
Nė nežinau stačiai, ar betikėti?..."
„Tikėk ar ne, bet taip yra, sakau tau."
„Tie tavo žodžiai dar didesnį kelia
Many troškimą bičiuliu jo tapti."
„Reik panorėt tik; vienas tavo vardas
Ir nuopelnai bematant užkariaus jį;
Iš pat pradžių jis gali pasirodyt
Nesušnekamas, bet yra taip todėl,
Kad paskum jįjį inveiki be vargo."
„Neapsileisiu. Dovanom papirksiu
Aš jo tarnus; jei jis mane šiandieną
Atstums, — tai aš visvien neatsitrauksiu.
Ieškosiu progų; kryžkelėse lauksiu
Ir stengsiuosi prie jojo prisiplakti.

vita labore dedit mortalibus." haec dum agit, ecc
Fuscus Aristius occurrit, mihi carus et illum
qui pulchre nosset, consistimus. „unde venis?" e
„quo tendis?" rogat et respondet. vellere coepi
et pressare manu lentissima bracchia, nutans,
distorquens oculos, ut me eriperet. male salsus
ridens dissimulare; meum iecur urere bilis.
„certe nescio quid secreto velle loqui te
aiebas mecum." „memini bene, sed meliore
tempore dicam: hodie tricensima sabbata. vin tu
curtis Iudaeis oppedere?" „nulla mihi" inquam
„religio est." „at mi: sum paulo infirmior, unus
multorum. ignosces; alias loquar." huncine sole
tam nigrum surrexe mihi! fugit improbus ac m
sub cultro linquit. — casu venit obvius illi

Jei nori ko gyvenime pasiekti,
Turi gerai dėl to paprakaituoti".
Taip jam betauškiant, tiesiai prieš akis mūs
Bičiulis mano Fuskas pasirodo,
Kurs šį vyruką puikiai pažinojo.
Sustojame: „Iš kur eini, kur droži?"
Tuoj vienas antro šokam klausinėti;
O aš čia pat už rankų jo bejausmių
Ir už apsiausto tik tampau, tik traukiu;
„Išgelbėki", jo akimis maldauju
Ir mirkčioju ir linkčioju jam galva.
Bet jis, žaltys, tartum nedėtas nieko,
Tik juokiasi ir kelia mano tulžį.
„Tu, rodosi, — sakau aš jam galiausiai, —
Apie kažką be liudininkų jokių
Su manimi norėjai pakalbėti?"
„Taip, taip, žinau; tačiau dabar ne laikas:
Šeštadienis ir jaunatis šiandieną.
Aš nemanau, kad iš apipjautųjų
Pasityčioti drįstumei tu žydų?"
„Nerūpi man tie prietarai visoki."
„Bet man jie rūpi: mat, ne toks aš griežtas, —
Esu toksai, kokių yra daugybė...
Todėl atleisk — kitkart pasišnekėsim."
O nelemta, o šiurpulinga diena!
Nedorėlis!.. Jisai toliau žingsniuoja
Ir budeliui pribaigt mane palieka.
Bet čia kaip tik jo priešas pasitaiko)*

---

*) Su kuriuo jis bylinėjos.

adversarius et „quo tu turpissime?“ magna inclamat voce, et „licet antestari?“ ego vero oppono auriculam, rapit in ius: clamor utrimque, undique concursus. sic me servavit Apollo.

Ir tuoj jam šaukia: „Kur eini, bjaurybe?
Ar negalėčiau“, — kreipės in mane jis, —
Paimti tamstą liudininku savo?“
Aš negaišuodams pakišu jam ausį.
Vyruką jis teisman bematant traukia,
Ir spiečias žmonės, barnį jų užgirdę.
Taip Apollonas man bėdoj padėjo.

Albi, nostrorum sermonum candide iudex,
quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
scribere quod Cassi Parmensis opuscula vincat,
an tacitum silvas inter reptare salubris,
curantem quicquid dignum sapiente benoque est
non tu corpus eras sine pectore: di tibi formam
di tibi divitias dederunt artemque fruendi.
quid voveat dulci nutricula maius alumno,
qui sapere et fari possit quae sentiat, et cui
gratia, fama, valetudo contingat abunde,
et mundus victus non deficiente crumina?
inter spem curamque, timores inter et iras
omnem crede diem tibi diluxisse supremum:
grata superveniet quae non sperabitur hora.
me pinguem nitidum bene curata cute vises,
cum ridere voles, Epicuri de grege porcum.

LAIŠKAS TIBULLUI

Tibullai, nuoširdus manų „šnekų“ teisėjau!
Ką Pedume dabar, sakyk man, beveiki tu?
Gal būt rašai eiles, kurių prilygt negali
Nė Kassijus Parmietis, ar eini gal klaidžiot
Gaivinančiajame pavėsy tankumynų,
Ir tylumoj mąstai, kas išmintį bei gėrį
Suteikti žmogui gal? Žinau, tau tebeplasta
Krūtinėje širdis; dievai apdovanojo
Tave grožiu bei turtais ir jais džiaugtis leido.
Ką kūdikiui brangiam geidauti gali auklė,
Jei ne sveikatos kūno, mokslo, gero vardo,
Skatiko kapšiui jo, malonės mecenatų,
Švaraus ir doro valgio bei tos galios reikšti
Tai, ką širdy jauti? Tu visada tikėki,
Kad kiekvienà dienà, kuri vilties ir baimės,
Kuri rūstybės tiek ir nerimo tau teikė, —
Jau paskutinį kartą tau nūnai prašvito.
Laiminga valanda, kur nelauktà ateina!
O jeigu tu kada norėsi pasijuokti
Iš paršo, kurs pamėgo bandą Epikūro, —
Tai aplankyki tąsyk savąjį bičiulį,
Nusipenėjusį ir taip dailiai apšerną.

Humano capiti cervicem pictor equinam
iungere si velit et varias inducere plumas
undique coniatis membris, ut turpiter atrum
desinat in piscem mulier formosa superne:
spectatum admissi risum teneatis, amici?
credite, Pisones, isti tabulae fore librum
persimilem, cuius, velut aegris somnia, vanae
fingentur species, ut nec pes nec caput uni
reddatur formae. „pictoribus atque poetis
quidlibet audendi semper fuit aequa potestas."
scimus et hanc veniam petimusque damusque vic
sed non ut placidis coeant immitia, non ut
serpentes avibus geminentur, tigribus agni.
inceptis gravibus plerumque et magna profes
purpureus, late qui splendeat, unus et alter
adsuitur pannus, cum lucus et ara Dianae

ARS POETICA

Jei prie žmogaus galvos tapytojas norėtų
Pridurti arklio kaklą, pridaigstyti plunksnų
Ir, vieną čia, ten kitą sąnarį sugriebęs,
Gražuolę lig juosmens užbaigtų it baidyklę
Šlykščiąja žuvimi, — sakykite, bičiuliai,
Ar sulaikytumėte juoką, tai išvydę?
Tikėkite, Pisonai, šitam štai paveikslui
Prilygs knyga, kurioj, tartum sapnai ligonio,
Padrikę bus vaizdai, kur tarp galvos ir kojų
Nėr jokio ryšio. — Dailininkai ir poetai
Turėjo lygią laisvę nuolat viskam ryžtis. —
Mes žinom tai ir siekiam patys šios malonės
Bei teikiame kitiems ją, bet tiktai nemaišant
Su žiaurumu romumo, netempiant in krūvą
Ėriuko su tigru ir paukščių su gyvatėm.
Po inžangos rimtos ir pažadų didingų,
Idant plačiai spindėtų, prisiuvamas kartais
Šen ten raudonas lopas: čia vaizduot jums ima
Dianos aukurą bei šilą, čia upelį,

et properantis aquae per amoenos ambitus agros
aut flumen Rhenum aut pluvius describitur arcus;
sed nunc non erat his locus. et fortasse cupressum
scis simulare quid hoc, si fractis enatat expes
navibus, aere dato qui pingitur? amphora coepit
institui: currente rota cur urceus exit?
denique sit quidvis simplex dumtaxat et unum.
maxima pars vatum, pater et iuvenes patre digni,
decipimur specie recti: brevis esse laboro,
obscurus fio; sectantem levia nervi
deficiunt animique; professus grandia turget;
serpit humi tutus nimium timidusque procellae;
qui variare cupit rem prodigialiter unam
delphinum silvis adpingit, fluctibus aprum.
in vitium ducit culpae fuga, si caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus et unguis
exprimet et mollis imitabitur aere capillos,
infelix operis summa, quia ponere totum
nesciet: hunc ego me, siquid componere curem,
non magis esse velim, quam naso vivere pravo,
spectandum nigris oculis nigroque capillo.
sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam
viribus et versate diu, quid ferre recusent,
quid valeant umeri. cui lecta potenter erit res,
nec facundia deseret hunc nec lucidus ordo.
ordinis haec virtus erit et venus, aut ego fallor,

Kuris srauniai vingiuojas per malonias pievas,
Čia Reiną vandeningą arba laumės juostą;
Kuriems, tačiau, galams tai? Gal kupresą kartais
Gali nupiešt? Bet kas iš to, jei mes sulygom,
Idant mane nupieštum ant skeveldrų laivo
Išplaukiantį be žado? Ėmė dirbti vazą,
O ratą besukant puodelis tik išėjo...
Taigi, lai viskas būva paprasta, vieninga.
Daugybę dainių, tėve ir vaikai garbingi,
Tiesos iliuzija dažnai apgauna: stengiuos
Kalbėt trumpai, daraus neaiškus; tas, kurs vaikos
Lengvumo, trūksta jam jėgos ir inkvėpimo;
Kurs iškilnus būt žada, pučias; kitas bailiai
Išvengti audrų nori ir žeme rėplioja...
Šits geidžia nuostabiai dalyką painvairint
Ir in girias delfiną, upėn šerną kiša...
Jei skonio nėr, vengt ydų — reiškia klyst iš naujo.
Pačiam gale, prie gladiatorių mokyklos,
Žinau, gyvena vienas menininkas: vary
Jis atvaizduos nagus jums ir plaukų švelnumą,
Bet visumoj jis — niekai, nes išreikšti visko
Nemoka. Taigi aš, jei ką rašyti imčiaus,
Negeisčiau būt jo vietoj, kaip žavėt negeisčiau
Juodais plaukais, akims ir būti kreivanosiu.
Jūs, kurie rašot, imkit medžiagą palankią
Jėgoms ir tirkit ilgai, ką pečiai instengia
Pakelt, ko ne. Dalyką tinkamai išrinkus,
Netruks nei iškalbos, nei to tvarkos aiškumo,
Kurio vertė ir grožis glūdi (jei neklystu!)

ut iam nunc dicat iam nunc debentia dici,
pleraque differat et praesens in tempus omittat.
in verbis etiam tenuis cautusque serendis
hoc amet, hoc spernat promissi carminis auctor.
dixeris egregie, notum si callida verbum
reddiderit iunctura novum. si forte necesse est,
indiciis monstrare recentibus abdita rerum,
fingere cinctutis non exaudita Cethegis
continget dabiturque licentia sumpta pudenter.
et nova fictaque nuper habebunt verba fidem, si
Graeco fonte cadent parce detorta, quid autem
Caecilio Plautoque dabit Romanus ademptum
Vergilio Varioque? ego cur, adquirere pauca
si possum, invideor, cum lingua Catonis et Enni
sermonem patrium ditaverit et nova rerum
nomina protulerit? licuit semperque licebit
signatum praesente nota producere nomen.
ut silvae foliis pronos mutantur in annos,
prima cadunt: ita verborum vetus interit aetas,
et iuvenum ritu florent modo nata vigentque.
debemur morti nos nostraque: sive receptus
terra Neptunus classes Aquilonibus arcet,
regis opus, sterilisve diu palus aptaque remis
vicinas urbes alit et grave sentit aratrum,

Mokėjime sakyt, kas reik jau pasakyti,
O daug ką atidėti ir kol kas palikti.
Tas, kurs sukurt ką skelbės, atsargiai ir jautriai
Žodžius vartodams, turi medžiagą sijoti.
Kalbėsi prašmatniai, jei seną žodį jaunu
Pavers gudri jungtis. O gali būt jums reikia
Vardų visai naujiems dalykams pavadinti?
Sukurt galėsit žodžių, bočiams negirdėtų,
Turėsit laisvę tą, tik būkite nuosaikūs.
Dar vakar gimę žodžiai puikiai bus prigiję
Jei iš graikų versmės jie trykš nedaug iškrypę.
Ką iš Vergilijaus ir Varijaus atėmęs,
Romėnas duot galės Cecilijui ir Plautui?
Kam man prikaišioja, jei vieną kitą žodį
Sukurt sau leidžiu aš. O Ennijus, Katonas?
Jie apgarsino žodžių, niekad negirdėtų
Ir tuo praturtino savo senolių kalbą!
Ne, niekas neuždraus, kaip nedraudė lig šiolei,
Paleist in žmones žodį, laiko kalvėj kaltą.
Kaip girios rudenop kad apdaro netenka
Ir kaip nusimeta lapus savo pirmuosius,
Taip miršta žodžiai tie, kurie jau atgyvenę,
O tik užgimę žydi, kupini jaunumo.
Ir mes ir mūs darbai — turės numirti viskas.
Šis uostas, intaisytas rūpesčiu karaliaus,
Laivus nuo Akvilonų saugo vandenyne;
Šios nederlingos pelkės, irklų vien daužytos,
Šiandieną jau miestus maitina gretimuosius,
Ir sunkūs arklai jas vagoja; šitos tvankos

seu cursum mutavit iniquum frugibus amnis,
doctus iter melius: mortalia facta peribunt;
nedum sermonum stet honos et gratia vivax.
multa renascentur quae iam cecidere, cadentque
quae nunc sunt in honore vocabula, si volet usu
quem penes arbitrium est et ius et norma loquen
res gestae regumque ducumque et tristia bella
quo scribi possent numero, monstravit Homerus
versibus impariter iunctis querimonia primum
post etiam inclusa est voti sententia compos;
qui tamen exiguos elegos emiserit auctor,
grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.
Archilochum proprio rabies armavit iambo:
hunc socci cepere pedem grandesque coturni,
alternis aptum sermonibus et popularis
vincentem strepitus et natum rebus agendis.
Musa dedit fidibus divos puerosque deorum
et pugilem victorem et equum certamine primu
et iuvenum curas et libera vina referre.
descriptas servare vices operumque colores
cur ego, si nequeo ignoroque, poeta salutor?
cur nescire pudens prave quam discere malo?

Sutramdo upės srovę, pasėliams taip baisią:
Bet žus jie, žus visi darbai žmonių mirtingų,
Kaip ir šlovė bei grožis žodžių trumpaamžis.
Daug vėl atgims tokių, kurie jau mirę; daugel
Dabar madingų žodžių mirs, jei panorės to
Vartosena, nes ji — kalbos valia ir norma.

Kokiom eilėm rašyt žygius vadų, karalių
Bei karo baisumus, parodė mums Homėras.

Nelygiu distichu skausmus iš pradžių reikšta,
O paskum ir džiaugsmus invykusių troškimų.
Bet kas elegijas kuklias sukūrė pirmas?
Tarp kalbininkų ginčas, ir ligi šiai dienai
Byla teisėjo laukia. Pirmas Archilochas,
Kerštu liepsnodamas apsiginklavo jambu.
Paskui komedijos ir tragikų koturnai
Pasiėmė tą metrą, tinkantį taip puikiai
Dialogams: mat, jambas veiksmui yra gimęs,
Ir jo srovė nustelbia net triukšmingą minią.
Dievus, dievų vaikus, laimėtoją stipruolį,
Žirgus ristuosius, nugalėtojus lenktynių,
Jaunuolių sielvartus ir pokylių linksmybę
Paskyrė pačios Mūzos lyroms apdainuoti.

Bet jei nesugebu aš ir jei neinstengiu
Privalumus išsaugot, mano aprašytus
Bei derantį dalykui toną išlaikyti, —
Tai kam mane visi poetu tituluoja?
Kodėl beveliju aš, rausdamas iš gėdos,
Verčiau ko nežinot, užuot to pasimokęs?

versibus exponi tragicis res comica non volt
indignatur item privatis ac prope socco
dignis carminibus narrari cena Thyestae.
singula quaeque locum teneant sortita decenter
interdum tamen et vocem comoedia tollit,
iratusque Chremes tumido delitigat ore;
et tragicus plerumque dolet sermone pedestri.
Telephus aut Peleus, cum pauper et exul uterq
proicit ampullas et sesquipedalia verba,
si curat cor spectantis tetigisse querella.
non satis est pulchra esse poemata: dulcia su
et, quocumque volent, animum auditoris agunto
ut ridentibus adrident, ita flentibus adflent
humani voltus: si vis me flere, dolendum est
primum ipsi tibi: tunc tua me infortunia laed
Telepe vel Peleu; male si mandata loqueris,
aut dormitabo aut ribebo. tristia maestum
voltum verba decent, iratum plena minarum,
ludentem lasciva, severum seria dictu.
format enim natura prius nos intus ad omnei
fortunarum habitum, iuvat aut impellit ad iram
aut ad humum maerore gravi deducit et angit
post effert animi motus interprete lingua.
si dicentis erunt fortunis absona dicta,
Romani tollent equites peditesque cachinnum
intererit multum, Davusne loquatur an heros,

Nepridera rašyti tragiškuoju stilium
Juokingus dalykus. Ar pikta nesidaro,
Kada Tiesto vaišes lengvapėdžiu tonu,
Lyg kur komedijoje, pasakoti ima?
Lai vietos, jam skirtos, kiekvienas žanras žiūri.
Bet ir komedijai pakelti tenka balsas,
Kai šaukia išdidžiai surūstintasis Chremas.
Dažnai tragedija žemyn kiek nusileidžia,
Ir vargšas Telefas bei tremtinys Pelėjus,
Norėdami paliest žiūrovo širdį, meta
Ir sieksninius žodžius ir puošmenas in šalį.
Kad eilės gražios, to dar maža: jos privalo
Žiūrovą jaudint, jį pagaut, paveržt jo sielą.
Žmonių veidai juoku in juoką atsiliepia,
O ašarom in ašaras. Dėlto, jei nori,
Kad aš pravirkčiau, pats turi visų pirmiausia
Mokėti sielvartaut: tuomet tiktai, Pelėjau,
Tuomet tik, Telefai, graudins mane jūs bėdos.
Bet jei nevykusiai kalbėsi savo rolę,
Aš arba žiovausiu ar juoksiuos; liūdnas žodis
Niauriam pritinka veidui, piktas — apmaudingam,
Juokaujančiam — mudrus, rimtai skambąs — rūs-
tingam
Mat, prigimtis pradžioj mūs išraišką pritaiko
Jausmams visokiems: ji mums liepia džiaugtis, pykti
Ar liūdesiu sunkiu skaudžiai parbloškia žemėn, —
O paskum sielos jausmą liežuviu išreiškia.
Jei žodžiai prieštaraus artisto rolei, liaudis
Ir Romos raiteliai pradės kvatoti garsiai.
Nelygu, mat, kas kalba: didvyris ar vergas,

maturusne senex an adhuc florente iuventa
fervidus, an matrona potens an sedula nutrix,
mercatorne vagus cultorne virentis agelli
Colchus an Assyrius, Thebis nutritus an Argis.
aut famam sequere aut sibi convenientia finge
scriptor honoratum si forte reponis Achillem,
impiger, iracundus, inexorabilis, acer
iura neget sibi nata, nihil non arroget armis.
sit Medea ferox invictaque, flebilis Ino,
perfidus Ixion, Io vaga, tristis Orestes.
siquid inexpertum scaenae committis et audes
personam formare novam, servetur ad imum,
qualis ab incepto processerit, et sibi constet.
difficile est proprie communia dicere; tuque
rectius Iliacum carmen deducis in actus,
quam si proferres ignota indictaque primus.
publica materies privati iuris erit, si
non circa vilem patulumque moraberis orbem,
nec verbo verbum curabis reddere fidus
interpres, nec desilies imitator in artum,
unde pede proferre pudor vetet aut operis lex.
nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:

Ar žilas senis, ar ugningas jaunikaitis,
Ar išdidi matrona, ar trūsioji auklė,
Ar vargšas artojėlis, ar pirklys klajūnas,
Ar asirietis, ar laukinis kolchidietis,
Ar gimęs Arguose, ar Tėbuose užaugęs.
Bendros tradicijos, rašytojau, laikykis,
O ne — žiūrėk darnumo. Jeigu scenoj rodai
Garbingąjį Achillą, tebūnie Achillas
Nepermaldaujamas, gubus, smarkus, liepsningas,
Įstatymų nepaisąs, visko ginklais siekiąs;
Medėją atvaizduok atkaklią, ištvermingą,
Orestą — rūsčiai niaurų, Ino — ašaringą,
Neištikimą — Iksioną, klaidžią — Io.
Jei neregėtą dar dalyką scenoj rodai,
Jei išdrįsti sukurti naują personažą,
Tai teneprieštarauja jis pačiam sau, tegul
Koks pasirodė pradžioj, lieka iki galo.
Bendrus žmonių jausmus nelengva įasmenint;
Dėlto, verčiau išrinkęs giesmę Iliados,
Pritaikink scenai ją, užuot ką negirdėta
Ką neregėta dar pats pirmas atidengęs.
Tai, kas yra bendra visų žmonių gėrybė,
Taps tavo nuosavybe, jei tik nesileisi
Į žinomą visiems išvažinėtą kelią
Ir jeigu pažodžiui ko vergiškai neseksi.
Tikslus būt siekdamas, tarp replių neįnpulki,
Kur planas veikalo ir gėdos jausmas draudžia
Pakelt tau koją; taigi, nepradėk poemos
Kaip kikliškas poetas kitados pradėjo:

„fortunam Priami cantabo et nobile bellum."
quid dignum tanto feret hic promissor hiatu?
parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.
quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
„dic mihi, Musa, virum captae post tempora T
qui mores hominum multorum vidit et urbes."
non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare luce
cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat,
Antiphaten Scyllamque et cum Cyclope Cha
nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
nec gemino bellum Troianum orditur ab ovo;
semper ad eventum festinat et in medias res
non secus ac notas auditorem rapit et, quae
desperat tractata nitescere posse, relinquit,
atque ita mentitur, sic veris falsa remiscet,
primo ne medium, medio ne discrepet imum.
tu, quid ego et populus mecum desideret, a
si plosoris eges aulaea manentis et usque

„Dainuosiu aš Priamą ir garsingą karą"...
Kokių stebuklų laukt po tų užsimojimų?
Iš didelių kalnų maža pelytė gimsta...
Kur kas išmintingiau, tačiau, tasai padaro,
Kurs šitaip pradeda, kvailai neprakaituodams:
„Man apdainuoki, Mūza, vyrą, kurs kentėjo,
Sugriovęs Troją šventą, tiek vargų visokių
Ir papročius žmonių bei miestų daug pažino..."*)
Ne dūmą iš liepsnos, tačiau iš dūmo šviesą
Jis duoti jums ketina ir staiga atskleidžia
Puikių stebuklų eilę: štai prieš mus Charibdė
Štai Skilė, Antifatas ir baisus Kiklopas.
Nepradeda jisai grįžimą Diomedo
Net Meleagro mirtimi, ar Trojos karą —
Kiaušiniais Ledos; ne, jis nuolatos vis skuba
Prie veiksmo išraidos, jus pakeliui panerdams
In eigą invykių, lyg žinomi jie būtų,
O tokius dalykus, kurių, kaip pats jis mato,
Nebeinstengs papuošti, nuošaliai palieka.
Ir taip meluoja jis, taip melą su teisybe
Suderinti jis moka, jog sutinka puikiai
Pradžia ir vidurys bei vidurys ir galas.
Taigi klausyk dabar, ko reikalauju pats aš
O su manim drauge ir publika gausinga.
Tu nori, kad žiūrovas, uždangos sulaukęs,
Tuoj šoktų plot? Tu nori, kad jisai sėdėtų
Pagautas lig pat galo, kol artistų vienas

*) Homero „Odisėjos" inžanga.

sessuri, donec cantor „vos plaudite“ dicat,
aetatis cuiusque notandi sunt tibi mores,
mobilibusque decor naturis dandus et annis.
reddere qui voces iam scit puer et pede cer
signat humum, gestit paribus conludere et ira
colligit ac ponit temere et mutatur in horas.
inberbis iuvenis, tandem custode remoto,
gaudet equis canibusque et aprici gramine can
cereus in vitium flecti, monitoribus asper,
utilium tardus provisor, prodigus aeris,
sublimis cupidusque et amata relinquere pernix
conversis studiis aetas animusque virilis
quaerit opes et amicitias, inservit honori,
commisisse cavet quod mox mutare laboret.
multa senem circumveniunt incommoda, vel q
quaerit et inventis miser abstinet ac timet uti,
vel quod res omnis timide gelideque ministrat,
dilator, spe lentus, iners pavidusque futuri,
difficilis, querulus, laudator temporis acti
se puero, castigator censorque minorum.
multa ferunt anni venientes commoda secum,
multa recedentes adimunt. ne forte seniles

ars: „plokite dabar!“? — Jei taip, sek atsidėjęs
irtingų amžių papročius skirtingus
būdą atvaizduok, kurs draug su metais kinta.
Vos kūdikis žodžius tik ima vapalioti,
os tvirtesniu žingsniu tik žemėn atsistoja,
ai su vienamžiais savo žaist jis užsigeidžia:
ėl menkniekio supykęs, menkniekiu jis guodžias,
taip jo nuotaika be perstogės svyruoja.
Globėjo rūpesčiais tik vakar atsikratęs,
ebarzdis jaunikaitis tuoj pamėgsta žirgą,
unis bei Marso lauką saulėtą ir žalią;
is, minkštas tartum vaškas, ydoms pasiduoda:
amokymų nepaisąs, ateities nematąs,
istringas, išlaidus ir pernelyg išdidęs,
ai ką šiandieną myli, ryt jisai palieka.
et kai subrendusiu jaunuolis tampa vyru,
o norai keičias: jis svajoja apie garbę,
au stengias insigyt draugysčių intakingų
ei svorio žmonėse ir saugos tokio žingsnio,
urio vėliau gal būti tektų jam gailėtis.
Nelaimių aibės spaudžia senį: jis ir taupo
r skursdams bijo vis paliest ką susikrovęs;
isuos dalykuos jis bailus, nerūpestingas,
elsėjas amžinas, vangus ir neryžtingas,
rebąs dėl ateities, nesukalbamas niekur,
ejuojąs nuolatai, visur peikiąs jaunuosius
r tų laikų gerbėjas, kai dar mažas buvo.
Lig tam tikros ribos mums metai daugel gera
Suteikia, o paskui, atkopdami, išplėšia.

mandentur iuveni partes pueroque viriles:
semper in adiunctis aevoque morabimur aptis.
aut agitur res in scaenis aut acta refertur.
segnius inritant animos demissa per aurem
quam quae sunt oculis subiecta fidelibus et quae
ipse sibi tradit spectator: non temen intus
digna geri promes in scaenam, multaque tolles
ex oculis, quae mox narret facundia praesens.
ne pueros coram populo Medea trucidet,
aut humana palam coquat exta nefarius Atreus,
aut in avem Procne vertatur, Cadmus in angue
quodcumque ostendis mihi sic, incredulus odi.
neve minor neu sit quinto productior actu
fabula, quae posci volt et spectanda reponi,
nec deus intersit, nisi dignus vindice nodus
inciderit; nec quarta loqui persona laboret.
actoris partis chorus officiumque virile
defendat, neu quid medios intercinat actus,
quod non proposito conducat et haereat apte.
ille bonis faveatque et consilietur amice
et regat iratos et amet pacare tumentis;
ille dapes laudet mensae brevis, ille salubrem

Neduok netyčiomis jaunuoliui senio rolės
Ir nepriversk vaikų subrendusiais būt vyrais.
Žiūrėkim nuolat to, kas kokiam amžiui dera.
Štai vienus invykius mes stačiai matom scenoj,
Apie kitus tuo tarpu pasakojant klausom.
Bet šiaip ar taip, dalykai, vien ausim girdėti,
Menkiau vaizduotę veikia, negu tie, kur akys
Ištikimai pagavo ir kuriuos žiūrovas
Betarpiškai išvydo. Tik nekišk in sceną
To, ko visai neturi publika matyti;
Paslėpk nuo žvilgsnių tai, ką iškalbingas žodis
Papasakos tuojau. Žiūrėki, kad Medėja
Visų akivaizdoj vaikų savo nepjautų;
Tegul nuožmus Atrėjus prieš žiūrovų minią
Žmogaus žarnų neverda, tegul nesiverčia
Proknė paukščiu, o Kadmas — slibinu sparnuotu:
Aš tam netikiu ir man vien pikta daros.
Penkiais veiksmais suskirstyk lygiai savo pjesę,
Jei nori, kad dar jos visi žiūrėti geistų.
Nekiški dievo ten, kur šitokio lėmėjo
Nereikalaus veiksmų raida, ir nesistenki
Žūt būt prakalbinti ketvirtą personažą.
Iš vieno su artistais tegul choras eina
Ir protarpiuos veiksmų lai to jisai negieda,
Kas nėr su turiniu susiję ko glaudžiausiai.
Geruosius choras gins, jiems draugiškai patardams,
Žabos innirtėlius ir tildys išpuikiuosius;
Jisai mums apdainuos palaimą teisingumo,
Girs nuosaikius valgius, instatymų galybę

iustitiam legesque et apertis otia portis;
ille tegat commissa deosque precetur et oret,
ut redeat miseris, abeat fortuna superbis.
tibia non, ut nunc, orichalco vincta tubaeque
aemula, sed tenuis simplexque foramine pauco
adspirare et adesse choris erat utilis atque
nondum spissa nimis complere sedilia flatu,
quo sane populus numerablis, utpote parvus,
et frugi castusque verecundusque coibat.
postquam coepit agros extendere victor et urbe
latior amplecti murus, vinoque diurno
placari Genius festis impune diebus,
accessit numerisque modisque licentia maior.
indoctus quid enim saperet liberque laborum
rusticus urbano confusus, turpis honesto?
sic priscae motumque et luxuriem addidit arti
tibicen traxitque vagus per pulpita vestem;
sic etiam fidibus voces crevere severis,
et tulit eloquium insolitum facundia praeceps,
utiliumque sagax rerum et divina futuri
sortilegis non discrepuit sententia Delphis.

Ir ramų poilsį už vartų atkeltųjų.
Jis, pagaliau, slėps tai, kas atskleista jam buvo,
Ir mels dievus, kad laimė vėl nušvistų vargšams,
O nuo išdidėlių in šalį nusigręžtų.
Kadaise ta fleita, kur šiandie lenktyniuoja
Su trimitu pačiu, jinai kadaise buvo
Kukli ir paprasta: jos skaistvaris nevaržė,
Kaip kad yra dabar, — vos keletą skylučių
Turėjo ji, o chorui pritarė puikiausiai
Bei teikė toną jam; ir jos garsai aidėjo
Po sėdynes visas, kurios tada nebuvo
Dar prikimštos minių ir kur sėdėjo žmonės
Doringi, nuosaikūs, rimti ir taip negausūs,
Jog suskaityti juos visus tiesiog galėjai.
Bet kai po pergalių tauta praturto žemėm,
Kai vis kaskart platesnės juosė miestą sienos,
Kai garbei Genijaus nuo ryto ligi nakčiai
Šventadieniais ramiai sau vynas ėmė lietis, —
Didesnę laisvę gavo muzika ir eilės.
Ką gal, mat, išmanyt kaimietis netašytas,
Kurs, nuo darbų atspėjęs, teatran atbėga
Ir čia su miestelėnu sėdas prašmatniuoju?
Taip fleitos menui šokiai ir prabangūs rūbai,
Kurie po sceną vilkos, paskum prisidėjo;
Taip lyros rūsčiosios naujom stygom suskambo,
Ir iškalbos srovė prabilo negirdėtai.
O choro išminčių naudingi patarimai
Bei ateities lėmimai ėmė nesiskirti
Nuo pranašavimų orakulo delfiškio...

carmine qui tragico vilem certavit ob hircum,
mox etiam agrestis Satyros nudavit et asper
incolumi gravitate iocum temptavit eo, quod
inlecebris erat at grata novitate morandus
spectator functusque sacris et potus et exlex.
verum ita risores, ita commendare dicacis
conveniet Satyros, ita vertere seria ludo,
ne quicumque deus, quicumque adhibebitur hero,
regali conspectus in auro nuper et ostro,
migret in obscuras humili sermone tabernas,
aut, dum vitat humum, nubes et inania captet.
effutire levis indigna trageodia versus,
ut festis matrona moveri iussa diebus,
intererit Satyris paulum pudibunda protervis.
non ego inornata et dominantia nomina solum
verbaque, Pisones, Satyrorum scriptor amabo,
nec sic enitar tragico differre colori,
ut nihil intersit, Davusne loquatur et audax
Pythias emuncto lucrata Simone talentum,
an custos famulusque dei Silenus alumni.
ex noto fictum carmen sequar, ut sibi quivis
speret idem, sudet multum frustraque laboret

Kurs tragiko eilėm dėl ožio menkiaverčio
Kadaise varžėsi, apnuogino netrukus
Satyrus laukinius ir, lyg nedėtas nieko,
Piktai juokauti bandė: mat, visokiais vyliais
Bei maloniom naujybėm sužavėt reikėjo
Žiūrovą, kurs visus aukojimus pabaigęs,
Inkaušęs ir inkaitęs teatran atėjo.
Bet ir Satyrus rodyt galit pašaipiuosius
Ir rimtus dalykus juokais nuleist, tik reikia,
Kad tie visi dievai ir didvyriai, kur matėm
Karališkuoju spindint purpuru ir auksu,
Storžieviška kalba staiga nenugarmėtų
Ligi juodųjų smuklių ar, pabūgę žemės,
Vaikytis nepradėtų debesų ir vėjo.
Tragedijai netinka taukšt visoki niekai,
Ir ji, pakliuvusi tarp inžūlių Satyrų,
Turės nuraust šiek tiek, nelyginant matrona,
Kuriai šventadienį prieš minią šokti lieptų.
Pisonai, aš patsai, rašytojas satyrų,
Aš nesitenkinčiau ko nesudėtingiausiais,
Ko paprasčiausiais žodžiais, bet ir nenuklysčiau
Taip nuo tragedijos, jog skirtumo nebūtų,
Ar kalba Davas čia, ar Pitija agnioji,
Sau išsimilminus talentą iš Simono,
Ar Bakcho auklėtojas, tarnas jo Silėnas.
Aš imčiau kūriniui ko paprasčiausią temą:
Tegul kiekvienas tarias neblogiau galėsiąs
Sukurti už mane ir, to paties pabandęs,
Tesineria iš kailio, veltui prakaituodams.

ausus idem: tantum series iuncturaque pollet,
tantum de medio sumptis accedit honoris.
silvis deducti caveant me iudice Fauni,
ne velut innati triviis ac paene forenses
aut nimium teneris iuvenentur versibus umquam,
aut inmunda crepent ignominiosaque dicta:
offenduntur enim, quibus est equus et pater et
nec, siquid fricti ciceris probat et nucis emptor,
aequis accipiunt animis donantve corona.
syllaba longa brevi subiecta vocatur iambus,
pes citus; unde etiam trimetris adcrescere iussit
nomen iambeis, cum senos redderet ictus,
primus ad extremum similis sibi: non ita pridem
tardior ut paulo graviorque veniret ad auris,
spondeos stabilis in iura paterna recepit
commodus et patiens, non ut de sede secunda
cederet aut quarta socialiter. hic et in Acci
nobilibus trimetris apparet rarus, et Enni
in scaenam missos cum magno pondere versus
aut operae celeris nimium curaque carentis
aut ignoratae premit artis crimine turpi.
non quivis videt inmodulata poemata iudex,
et data Romanis venia est indigna poetis.

Tiek galios joj yra, jungty dermingoj žodžių,
Tiek ji pilkiausiam daiktui žvilgesio suteikia!
Lai, iš miškų išlindę, — perspėti aš noriu —
Neužsigeidžia Faunai kartais bezdžioniauti
Ar gatvės valkatų burnojimą nešvankų,
Ar Forumo padaužų šleikštų prašmatnumą:
Didikai, raiteliai, pasiturį piliečiai —
Visi tuo piktinasi. O kai ploti ima
Minia, vien prisisprogus riešutų ir žirnių,
Širdies dėkingumu jie to nevainikuoja.
Jei ilgasai skiemuo po trumpojo tuoj eina,
Mes jambą turime, kurs dėl greitumo savo
Vadintis trimetru insakė tai elutei,
Kur jis šešis sykius kartojasi vienodai
Nuo pat pradžios lig galo. O ne taip seniai dar,
Norėdams kiek rimčiau ir didingiau skambėti,
Šis pastarasis galion tėviškųjų teisių
Maloniai insileido svambųjį spondėją;
Bet, kad ir sušnekamas, jis nepasitraukė
Šalin iš ketvirtosios ir antrosios vietos.
Deja, tuo prasilenkia trimetrai garsieji,
Kurių ir Akcijus ir Ennijus mums davė.
Sunkios naštos spondėjų prikamšytos eilės,
Patekusios in sceną, rodo negarbingai
In darbo skubotumą, nerūpestingumą
Ir nežinojimą poetiškojo meno.
Ne, ne kiekvienas gali eilėse pajusti
Darnumo stoką: štai kad ir romėnų dainiams
Visai neleistinos parodyta malonės.

idcircone vager scribamque licenter? an omnis
visuros peccata putem mea, tutus et intra
spem veniae cautus? vitavi denique culpam,
non laudem merui. vos exemplaria Graeca
nocturna versate manu, versate diurna.
at vestri proavi Plautinos et numeros et
laudavere sales, nimium patienter utrumque,
ne dicam stulte, mirati, si modo ego et vos
scimus inurbanum lepido seponere dicto
legitimumque sonum digitis callemus et aure.
ignotum tragicae genus invenisse camenae
dicitur et plaustris vexisse poemata Thespis,
quae canerent agerentque peruncti faecibus ora.
post hunc personae pallaeque repertor honestae
Aeschylus et modicis instravit pulpita tignis
et docuit magnumque loqui nitique coturno.
successit vetus his comoedia, non sine multa
laude; sed in vitium libertas excidit et vim
dignam lege regi: lex est accepta chorusque
turpiter obticuit sublato iure nocendi.
nil intemptatum nostri liquere poetae,
nec minimum meruere decus vestigia Graeca
ausi deserere et celebrare domestica facta,

O gal ir man pradėti, davus žodžiui laisvę,
Rašyti kas pakliųva? Ar, gal būt, tuo guostis
Kad, pastebėję kliaudas, jas atleis man žmonės?..
Tačiau, jei aš net būsiu ir išvengęs ydų,
Vien tuo sau pagyrimo nenusipelnysiu.
Taigi, vartykite, vartykit dieną naktį
Graikijos paminklus! O jei senoliai mūsų
Net Plauto zaunomis ir eilėmis gėrėjos
Tai atlaidžių perdaug (jei ne kvailų!) jų būta:
Juk sugebame mes, tiek aš, tiek jūs, atskirti
Nuo sąmojingo juoko plepalą nešvankų
Ir pirštais bei ausim tiksliai garsus matuoti.
Tragediją, kurios lig šiol dar nežinota,
Kaip manoma yra, bus Tespidas atskleidęs:
Jis in ratus užkėlęs artistus ir liepęs
Dainuot eiles jiems, veidą grimzlėm nusitepus.
Apsiausto puikiojo bei kaukės išradėjas
Aischilas ant pastolių sceną insitaisė
Ir iškilniai kalbėt pamokė nuo koturnų.
Didžiai garbingoji jų inpėdinė buvo
Komedija Senoji; bet netrukus laisvė
In sauvaliavimą išsigimė ir smurtą,
Kurį instatymas turėjo suvaldyti;
Jis chorą sudraudė, ir tas, visai netekęs
Žalingos savo galios, rausdamas nutilo.
Vargu, ar rasi ką, ko dar poetai mūsų
Nebūtų išmėginę: drąsiai pasitraukę
Iš graikiškų kelių, jie ryžos atvaizduoti
Tautos gyvenimą ir vardą nusipelnė

vel qui praetextas vel qui docuere togatas.
nec virtute foret clarisve potentius armis
quam lingua Latium, si non offenderet unum
quemque poetarum limae labor et mora. vos, o
Pompilius sanguis, carmen reprehendite, quod non
multa dies et multa litura coercuit atque
perfectum deciens non castigavit ad unguem.
ingenium misera quia fortunatius arte
credit et excludit sanos Helicone poetas
Democritus, bona pars non unguis ponere curat,
non barbam, secreta petit loca, balnea vitat.
nanciscetur enim pretium nomenque poetae,
si tribut Anticyris caput insanabile numquam
tonsori Licino commiserit, o ego laevus,
qui purgor bilem sub verni temporis horam!
non alius faceret meliora poemata: verum
nil tanti est. ergo fungar vice cotis, acutum
reddere quae ferrum valet, exsors ipsa secandi;
munus et officium nil scribens ipse, docebo,
unde parentur opes, quid alat formetque poetam,
quid deceat, quid non, quo virtus, quo ferat error.
scribendi recte sapere est et principium et fons

Už savo tautišką komediją bei dramą.
Jeigu poetai mūsų taip nesibaidytų
Kruopštaus ir patvaraus apdailinimo darbo,
Garsėtų Laciumas tiek pat savo raštais,
Kiek jis garsėja ginklais ir karų narsybe.
Tad peikite, o jūs, Pompilijaus gentainiai,
Ir pliekit tas eiles, kurių triūsimas ilgas
Bei braukymas uolus iš panagių nėr taisęs
Ir paskum dešimtkart nutekinęs kaip reikiant!
Kadangi Demokritas tvirtina, jog menas
Su jo vargu sunkiuoju niekad neatstosiąs
Tikrosios dovanos, kadangi iš Parnaso
Jis laukan išveja protinguosius poetus, —
Daugybė mūsų dainių vaikščioja apžėlę,
Nesikerpa nagų, po užkampius visokius
Bėgioja, o pirčių iš tolo stačiai bijo.
Tas insigys tikrai garsaus poeto vardą,
Kas niekuomet neduos kirpėjui aptvarkyti
Nebepagydomo jokiom žolėm pakaušio.
O aš, štai, beprotis pavasarį kiekvieną
Valausi nuo tulžies! Ir geresnių poemų
Nieks nesukurs kitaip. Tačiau tiek to. Aš noriu
Būt tuo galąstuvu, kuris galanda plieną,
Pats negalėdams pjaut. Nors nieko nerašydams,
Pamokysiu aš, kaip ir kuo būdu rašyti:
Kur semtis inkvėpimo, kur ieškot sau peno,
Nurodysiu, kas dera bei kas nepritinka
Ir kur žinojimas, kur veda paklydimas.
Gerai rašyti norint, pirmas privalumas —

rem tibi Socraticae poterunt ostendere chartae,
verbaque provisam rem non invita sequentur.
qui didicit, patriae quid debeat et quid amicis,
quo sit amore parens, quo frater amandus et hospes,
quod sit conscripti, quod iudicis officium, quae
partes in bellum missi ducis: ille profecto
reddere personae scit convenientia cuique.
respicere exemplar vitae morumque iubebo
doctum imitatorem et vivas hinc ducere voces.
interdum speciosa locis morataque recte
fabula nullius veneris, sine pondere et arte,
valdius oblectat populum meliusque moratur
quam versus inopes rerum nugaeque canorae.
Grais ingenium, Grais dedit ore rotundo
Musa loqui, praeter laudem nullius avaris.
Romani pueri longis rationibus assem
discunt in partis centum diducere. „dicat
filius Albini: si de quincunce remota est
uncia, quid superat? poteras dixisse." „triens." „eu!
rem poteris servare tuam. redit uncia quid fit?"
„semis." at haec animos aerugo et cura peculi
cum semel imbuerit, speramus carmina fingi
posse linenda cedro et levi servanda cupresso?

Turėti sveiką protą. Duot minčių galės tau
Sokratas, o dalyką tinkamai ištyrus,
Be jokio intempimo plauks savaime žodžiai.
Kas žino priedermes tėvynei ir bičiuliams,
Kas žino kaip mylėt tėvus, svečius ir brolius,
Kas žino prievoles senatorių, teisėjų
Ir pareigas vadų, in karą nusiųstųjų, —
Tasai veikėjus savo atvaizduos puikiausiai.
Stebėki atidžiai gyvenimo paveikslą
Ir papročius žmonių bei šneką jų nupieški.
Šis veikalas — vaizdingas ir tikrovės pilnas,
Nors nėr jame svaros, grakštumo, meniškumo...
Tačiau kur kas daugiau jis publiką vilioja,
Negu beprasmės eilės ir niekų žvangučiai.
Ir žodžio grakštumu ir genijaus didybe —
Šiom dovanom graikus apdovanojo Mūzos;
Bet jie, graikai, garbės, garbės vien buvo godūs.
Tuotarp vaikai romėnų, ką gi šitie veikia?
Skaičiuoja, prakaituoja, kolei vieną assį
Susmulkinti jie gaus in šimtą dalelyčių!..
„Na, atsakyki Tamsta man, sūnau Albino:
Štai penkios uncijos: kiek liks, atėmus vieną?
— Liks assio trečdalis. — Gerai! Tu palikimą
Mokėsi saugoti. Štai unciją pridėjau:
Kiek turime dabar mes? — Pusę." Iš tikrųjų,
Jeigu rūdis šykštumo apdengė jau protą,
Tai argi galima tokių eilių dar laukti,
Kurias mes patepame kedriniu aliejum
Ir padedam skrynutėn žvilgančio kupreso?

aut prodesse volunt aut delectare poetae
aut simul et iucunda et idonea dicere vitae.
quicquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
percipiant animi dociles teneantque fideles:
omne supervacuum pleno de pectore manat.
ficta voluptatis causa sint proxima veris,
ne, quodcumque velit, poscat sibi fabula credi,
neu pransae Lamiae vivum puerum extrahat alvo.
centuriae seniorum agitant expertia frugis,
celsi praetereunt austera poemata Ramnes:
omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
lectorem delectando pariterque monendo.
hic meret aera liber Sosiis, hic et mare transit
et longum noto scriptori prorogat aevum.
„sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus:
nam neque chorda sonum reddit, quem volt manus et mens,
poscentique gravem persaepe remittit acutum,
nec semper feriet quodcumque minabitur arcus."
verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
offendar maculis, quas aut incuria fudit

Nauda ar malonumas — štai poeto tikslas,
Jei tik negali jis kartu pradžiugint širdį
Ir daug gyvenimui naudinga pasakyti.
Ką begvildentum, būk visų pirmiausia trumpas,
Idant tavo žodžius klusniai pagautų protas
Ir saugotų tvirtai. Tai, kas nereikalinga,
Iš persipildžiusios širdies per viršų bėga.
Tegul fantazija, taip maloni mūs sielai,
Visai neatitolsta nuo pačios tikrovės;
Nereikalaukite, kad, ką tik užsigeistų
Poetas atvaizduot, žiūrovas tam tikėtų.
Šalin tą raganą, kuriai iš pilvo traukia
Berniuką gyvą dar, kur ji pietums suėdė!
Mūs seniai persekioja veikalus nerimtus, —
Moralų neapkenčia raiteliai išdidūs.
Tačiau visais taškais yra tasai laimėjęs,
Kas su malonumu sutaikė naudingumą,
Taip, jog skaitytojas drauge gėrėtis gali
Ir pasimokyti. Tokia knyga ir pelno
Knygynui duoda daug ir, peržengus per jūras,
Rašytojui garsiam suteikia amžinystę.
Yra, tačiau, klaidų, kurias mielai atleidžiam:
Ne visuomet styga juk skamba taip, kaip nori
Ranka ir protas mūsų, ir dažnai išleidžia
Ji aukštą garsą ten, kur laukiame mes žemo.
Net lankas, ir tasai ne visada ten muša,
Kur graso jis. Todėl, jei šiaip jau eilės — grakščios,
Tai neprikibsiu aš prie negausių dėmelių,
Kurios insiskverbė ar dėl neatidumo

aut humana parum cavit natura. quid ergo est?
ut scriptor si peccat idem librarius usque,
quamvis est monitus, venia caret, et citharoedus
ridetur, chorda qui semper oberrat eadem:
sic mihi, qui multum cessat, fit Choerilus ille,
quem bis terque bonum cum risu miror, et idem
indignor, quandoque bonus dormitat Homerus;
verum operi longo fas est obrepere somnum.
ut pictura poesis: erit quae, si propius stes,
te capiat magis, et quaedam, si longius abstes;
haec amat obscurum; volet haec sub luce videri,
iudicis argutum quae non formidat acumen;
haec placuit semel, haec deciens repetita placebi
o maior iuvenum, quamvis et voce paterna
fingeris ad rectum et per te sapis, hoc tibi dicti
tolle memor, certis medium et tolerabile rebus
recte concedi: consultus iuris et actor
causarum mediocris abest virtute diserti
Messallae nec scit quantum Cascellius Aulus,
sed tamen in pretio est: mediocribus esse poeti

Ar tai dėl žmogiškosios prigimties silpnybių.
Bet ką gi? Jei kopistas, perspėtas jau sykį,
In tas pačias klaidas be paliovos inpuola,
Pasigailėjimo jis nesti vertas jokio;
Jei ta pačia styga vis klysta gitaristas,
Išjuokia jį visi: taip panašiai poetas,
Jei nuolat knapsi jis, man primena Choirilą,
Kurio viena kita pakenčiama eilutė
Mane prajuokina ir stebina gerokai.
Bet jeigu snūduriuoja gerasai Homėras,
Man pikta darosi; nors, tikrą tiesą sakant,
Nenuostabu yra, kada per ilgą darbą
Visai nejučiomis ir miegas insisunkia.
Poezija yra nelyginant paveikslas:
Viens jų labiau patiks tau, jei arčiau prieisi,
Kits sužavės daugiau, jei atokiau stovėsi;
Šis mėgsta tamsą, ans — šviesos sau reikalauja,
Nesibaidydamas aštraus žinovo žvilgsnio;
Šis vienąkart patiks, anas — ir dešimt sykių.
Nors tėvo žodžiai, o Pisonų vyresnysis,
Tau protą lavina, nors tu apdovanotas
Esi iš prigimties, tačiau atminki viena:
Kai kur visai teisingai vidurys, pilkumas
Pakenčiamas yra: juristas vidutinis
Ar advokatas koks toli gražu negali
Prilygt garsingajam Messalos iškalbumui
Arba Kascellijaus žinioms ir prityrimui:
Bet, šiaip ar taip, abu jie turi savo vertę.
Poeto vidutinio niekas nepakenčia,

non homines, non di, non concessere columnae.
ut gratas inter mensas symphonia discors
et crassum unguentum et Sardo cum melle papav
offendunt, poterat duci quia cena sine istis:
sic animis natum inventumque poema iuvandis,
si paulum summo decessit, vergit ad imum.
ludere qui nescit, campestribus abstinet armis,
indoctusqe pilae discive trochive quiescit,
ne spissae risum tollant impune coronae:
qui nescit versus tamen audet fingere. quidni?
liber et ingenuus, praesertim census equestrem
summam nummorum, vitioque remotus ab omni.
tu nihil invita dices faciesve Minerva:
id tibi iudicium est, ea mens. siquid tamen olim
scripseris, in Maeci descendat iudicis auris
et patris et nostras nonumque prematur in annum
membranis intus positis, delere licebit,
quod non edideris; nescit vox missa reverti.
silvestris homines sacer interpresque deorum
caedibus et victu foedo deterruit Orpheus,

Nei žmonės, nei dievai, nei krautuvių kolonos.
Kaip muzika šlykšti, kaip tepalai taukuoti
Ar kaip aitrus medus, maišytas su aguonom,
Netinka puikiai puotai (pietūs juk galėjo
Gražiausiai apsieiti ir be šito priedo!), —
Taip ir poezija: atėjusi ir gimus
Žavėti mūsų sielų, jei tik nuo augštybės
Kiek nusileido ji, tuoj nugarma pakalnėn.
Tas, kas kardų mankštoj visai nenusimano,
Neprašo ginklo juk, atėjęs Marso laukan;
Kas apie skridinį ar sviedinį ar diską
Nenusituokia nieko, tas ramiai sau sėdi,
Idant iš jo minia kvatot staiga neimtų.
Bet neišmanėlis, tačiau, kiekvienas drįsta
Eiles rašyt! — O kas uždrausti man galėtų?
Esu kilmingas, laisvas, sumą reikalingą
Turėdams, raiteliu dėlto galiu skaitytis,
Ir negarbės dėmė manęs neteršia jokia. —
Bet prieš Minervos valią nieko neinstengsi
Nei dirbt, nei pasakyt. Juk tu tai pripažįsti
Ir sutinki. Tačiau, jei ką kada rašysi,
Tai Mecijaus ausies jautriosios atsiklausęs
Ir tėvo nuomonę bei manąją išgirdęs,
Devyneris metus laikyki savo darbą;
Paslėpęs rankraščius, tu visada galėsi
Išbraukt kas dar viešai nebuvo pasirodę:
Jei žodis išlėkė, atgal nebesugrįžta.
Poetas dieviškas, dievų žynys Orfėjus,
Atbaidė nuo žudynių ir šlykščiųjų valgių

dictus ob hoc lenire tigris rapidosque leones.
dictus et Amphion, Thebanae conditor urbis,
saxa movere sono testudinis et prece blanda
ducere, quo vellet. fuit haec sapientia quondam,
publica privatis secernere, sacra profanis,
concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
oppida moliri, leges incidere ligno.
sic honor et nomen divinis vatibus atque
carminibus venit. post hos insignis Homerus
Tyrtaeusque mares animos in Martia bella
versibus exacuit; dictae per carmina sortes,
et vitae monstrata via est, et gratia regum
Pieriis temptata modis, ludusque repertus
et longorum operum finis: ne forte pudori
sit tibi Musa lyrae sollers et cantor Apollo.
natura fieret laudabile carmen an arte,
quaesitum est: ego nec studium sine divite vena,
nec rude quid possit video ingenium: alterius sic
altera poscit opem res et coniurat amice.
qui studet optatam cursu contingere metam,

Anuomet miškuose gyvenusius dar žmones;
Jisai baisius liūtus su tigrais, sako, ramdęs,
O Amfionas, Tėbų mūrų insteigėjas,
Šokindavęs uolas garsais savosios lyros
Ir švelnumu dainos jas vedęs kur norėdams.
Senovės išmintis štai ko yra pasiekus:
Ji viešus dalykus nuo privačių atskyrė,
Nuo pasaulietiškų — šventus; jinai sutramdė
Paleistuvingąjį gyvenimą ir vyrus
Žmonoms inpareigojo; imta kurti miestai
Ir vario lentose instatymai raižyta.
Tokiuo būdu eilių ir dieviškų jų dainių
Šlovė ir pagarba pasauly atsirado.
Po garsiojo Homėro didvyrių krūtinėms
Tirtėjas eilėmis drąsos inkvėpti stengės.
Eilėm taip pat kadaise pranašystės reikšta,
Gyvenimo keliai eilėm nurodinėta,
Ir net karališkos malonės buvo siekta
Poezijos garsais; paskiau vaidyba gimė,
Po darbo ilgojo taip džiuginanti žmogų.
Tad nesigėdinki nei dainiaus Apollono
Nei Mūzų, inmantriųjų menininkių lyros.
Ne kartą ginčytasi, kas eiles gražiausias
Pagimdo: prigimtis ar menas? Man atrodo,
Kad vienas darbas tik be dieviškos gyslelės
Nėr nieko vertas, lygiai kaip yra bejėgis
Viens talentas be meno: taip jie vienas antro
Pagalbos reikalauja, eidami iš vieno.
Tasai, kuris pasiekti metos geidžiamosios

reges dicuntur multis urgere culullis
et torquere mero, quem perspexisse laborant,
an sit amicitia dignus: si carmina condes,
numquam te fallent animi sub volpe latentes.
Quintilio siquid recitares, „corrige sodes
hoc“ aiebat „et hoc“. melius te posse negares
bis terque expertum frustra, delere iubebat
et male tornatos incudi reddere versus.
si defendere delictum quam vertere malles,
nullum ultra verbum aut operam insumebat in
quin sine rivali teque et tua solus amares.
vir bonus et prudens versus reprehendet iner
culpabit duros, incomptis adlinet atrum
transverso calamo signum, ambitiosa recidet
ornamenta, parum claris lucem dare coget,
arguet ambigue dictum, mutanda notabit,
fiet Aristarchus, nec dicet: „cur ego amicum
offendam in nugis?“ hae nugae seria ducent
in mala derisum semel exceptumque sinistre.

Didžiūnai, geisdami patirt, ar apsimoka
Draugauti su žmogum, iš taurių jį nugirdo
Ir vyno gausumu prašnekina jo širdį.
Jeigu rašai eiles, tai netikėk bičiuliams,
Kurie po lapės kailiu vaikšto pasislėpę.
Jeigu Kvintilijui skaitydavai ką norint,
Jisai patardavo: „Klausyk, reik pataisyti
Štai tas ir tas vietas“. O jeigu tu sakei jam,
Kad veltui daugel sykių mėginai taisyti,
Tik padaryti gera nieko neinstengi,
Tai liepdavo jisai tau, viską sunaikinus,
Paklebusias eiles vėl dėti ant priekalo.
Bet jei bevelydavai ginti savo kliaudas,
Užuot pataisęs ką, — nė vieno jis žodelio
Tau nepratardavo ir veltui nesinėrė
Iš kailio: girk sau sveiks be jokių konkurentų
Patsai save ir tai, ką tu esi sukūręs!..
Protingas, geras vyras nesigaili peikti
Eilių išgverusių ar pernelyg grubiųjų.
Kitu galu kotelio jis juodai pabrauks tau
Eiles išblukusias, o puošmenas rėksmingas
Aplaužys; kur aiškumo trūksta, ten inleisti
Jis lieps daugiau šviesos; jisai čia pat nurodys
Dviprasmiškas vietas ir pažymės, kas rodos
Jam keistina; žodžiu, jis tampa Aristarchu.
Jisai nepasakys: „Kam man prie draugo kibti
Dėl niekniekių tokių?“ Bet niekniekiai tie veda
In tikrą pražūtį, nes, išjuoktas jau sykį,
Žiauriai paniekintas paliks bičiulis jūsų.

ut mala quem scabies aut morbus regius urget
aut fanaticus error et iracunda Diana,
vesanum tetigisse timent fugiuntque poetam,
qui sapiunt; agitant pueri incautique sequntur.
hic dum sublimis versus ructatur et errat,
si veluti merulis intentus decidit auceps
in puteum foveamve, licet „succurrite" longum
clamet „io cives", non sit qui tollere curet.
si curet quis opem ferre et demittere funem,
„qui scis, an prudens huc se deiecerit atque
servari nolit?" dicam, Siculique poetae
narrabo interitum. deus inmortalis haberi
dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetna
insiluit. sit ius liceatque perire poetis:
invitum qui servat, idem facit occidenti;
nec semel hoc fecit, nec, si retractus erit, iam
fiet homo et ponet famosae mortis amorem.

Protingi žmonės bijo stačiai palytėti
Pamišusį poetą ir nuo jojo bėga
In šalį, lyg niežais ar geltlige jis sirgtų,
Tarsi apsėstas būtų nirtulio siautingo
Arba Dianos pykčio; net vaikai, ir šitie,
Nenumanydami, koks jiems pavojus gresia,
Galvotrūkčiais jį vejas. Bet jeigu tuo tarpu,
Kol taip bėgioja jis, augštai pakėlęs galvą,
Ir baubia vis eiles, jei jis ūmai inkristų,
Lyg paukštinėtojas, kuris strazdų tykojo,
Duobėn ar šulinin, — galėtų šaukt kiek nori:
„Piliečiai, gelbėkite!" — nieks nė nemanytų
Jį traukti; o jei kas net ir užsimanytų
Pagelbėti ir virvę jam duobėn nuleisti,
Tai aš tam pasakyčiau: „Ką gali žinoti,
Gal būt jis tyčiomis tenai yra inšokęs
Ir nė nenor visai, kad gelbėtų kas jįjį?"
Taip jam pasakęs, aš papasakosiu mirtį
Sicilijos poeto. Empedoklas geidė
Sau insigyti vardą dievo nemirtingo;
Dėlto jis ko ramiausiai in liepsningą Etną
Inšoko. Tad verčiau poetams nekliudykim
Žudytis ir palikim mes jiems šitą laisvę,
Nes gelbėt per nevalią — reiškia juk žudyti.
Be to, jau jis tai daro nebe pirmą sykį. . .
Ir nemanyk, kad, jeigu tu ištrauksi jįjį,
Tai, žmogumi patapęs, nuo nemirtingumo
Bus išsigydęs jis! Ir šiaip jau, kokiam galui

nec satis apparet, cur versus factitet; utrum
minxerit in patrios cineres, an triste bidental
moverit incestus: certe furit, ac velut ursus,
obiectos caveae valuit si frangere clatros,
indoctum doctumque fugat recitator acerbus;
quem vero arripuit, tenet occiditque legendo,
non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

Eiles jis nuolat kala? Gal jisai prispjaudė)*
Ant tėvo pelenų ar, kartais, nuodėmingai
Gal būt aukavietes išniekino liūdnąsias?
Žodžiu, padūkęs jis; nelyginant nuo lokio,
Instengusio galop virbus inveikti narvo,
Nuo to patrakusio oratoriaus in šalį
Visi — ir mokslininkai bėga ir nemokšos.
Bet jeigu jau esi in jo nagus pakliuvęs,
Žinok, kad numarins tave jis beskaitydams,
Kaip ta dėlė, kuri tol nepaleidžia odos,
Kol nėr dar ligi sočiai kraujo prisisiurbus.

*) Originale pasakyta šiurkščiau. (Vertėjas).

TURINYS